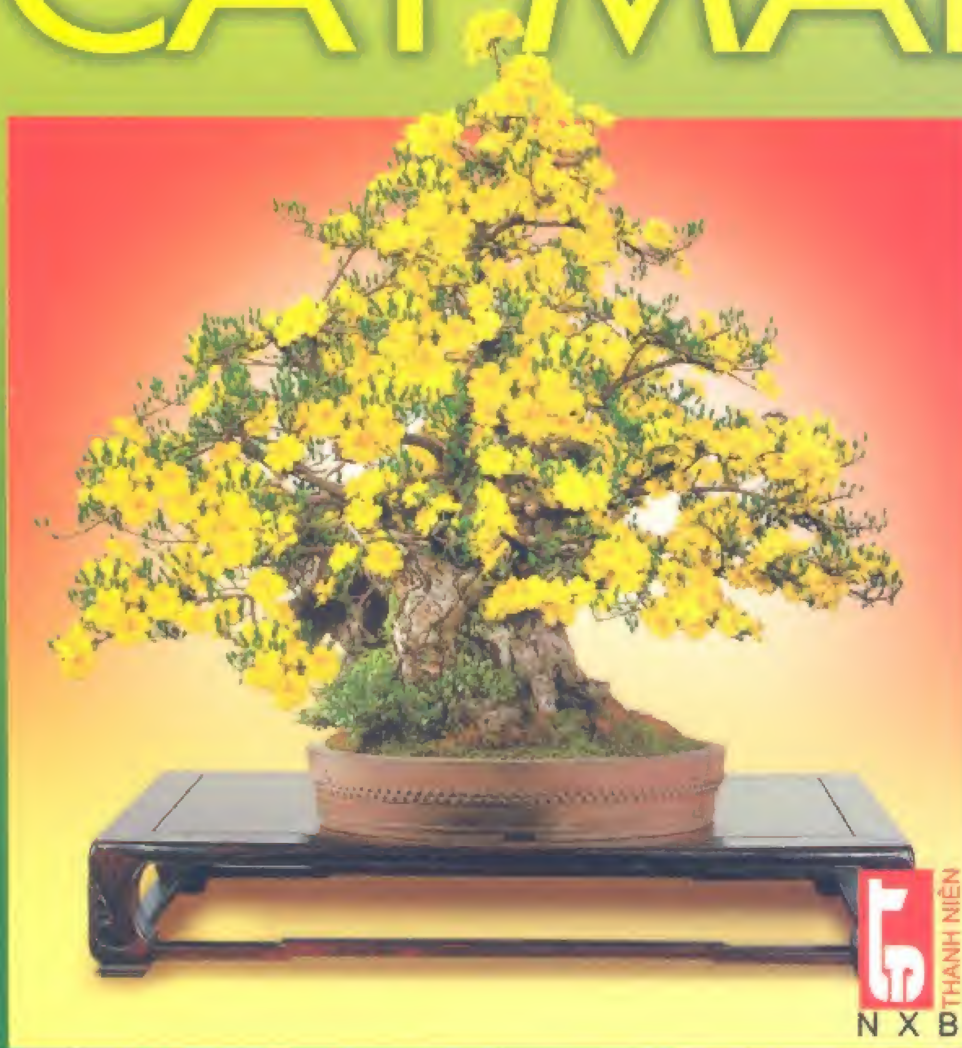
HÀ THIỆN THUYÊN

KỸ THUẬT TRỒNG, CHĂM SÓC CÂY MAI

HÀ THIỆN THUYÊN

KỸ THUẬT TRỒNG VÀ CHĂM SÓC CÂY MAI

NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN

Lời tựa

Hoa mai nở sắc vàng tươi thắm tượng trưng cho sự may mắn, giàu sang thịnh vượng, tràn đầy hạnh phúc. Vì thế, chưng mai ngày tết trở thành phong tục, niềm tin... của không ít người.

Thật vậy, ngày tết trên bàn thờ ông bà với vài nhánh mai cắm trong lộc bình hay nơi phòng khách có cây mai rực rỡ, nở đầy hoa vàng, sẽ làm cho nhà cửa đẹp lên, hương vị ngày tết thêm nồng nàn, niềm vui trong gia đình cũng rộn ràng hơn. Người thân, bạn bè, khách đến chơi được ngắm nhìn vẻ đẹp tự nhiên của hoa mai, trầm trồ tán thưởng...không gì hạnh phúc cho bằng!

Cây mai dễ trồng, dễ chăm sóc nhưng có được một cây mai nở nhiều hoa đúng vào ngày tết, hay cây mai kiểng bonsai vừa ý là cả một sự công phu, tốn nhiều công sức.

Tập sách nhỏ này mong giúp các bạn một cách đơn giản, dễ hiểu, dễ thực hành cách trồng, chăm sóc, cách chọn cây mai.

Chúc các bạn thành công. Thật nhiều niềm vui khi ngày tết đến.

CÁCH CHỌN MỘT CÂY MAI ĐẸP

Chọn một cây mai để trồng làm kiểng, hay chọn một cây mai đang trổ bông để chưng trong dịp Tết Nguyên đán, chắc chắn ai cũng muốn lựa được một cây mai đẹp, điều tưởng giản đơn này thật ra lại là điều khó. Mỗi cây mỗi vẻ, có ưu điểm ở phần này lại có khuyết điểm ở phần kia. Hơn nữa, giữa chợ mai, hay vườn mai rộng lớn, nếu không biết cách chọn lựa ta cũng dễ bị phân tâm, nhiều khi chọn mãi lại mua lầm cây mai không vừa ý.

Để chọn được cây mai vừa ý, lại vừa túi tiền của mình, trước hết ta nên có những quyết định.

✣ Nên chọn mai cỡ tuổi nào: mai tơ vài ba năm tuổi hay mai già mười, mười lăm năm trở lên?

✣ Nên chọn mai cao? Mai ghép (còn gọi là mai lùn)? Hay mai bonsai?

✣ Số tiền phải bỏ ra tối đa là bao nhiêu?

Trong ba điều nêu ra đó, hai phần trên là chính nhưng lại là phụ, vì sự tốt xấu của một gốc mai còn tùy thuộc vào giá cả cao hay thấp; vì vậy điều thứ ba lại là điều chính phải lo toan, phải bàn đến trước tiên.

Thông thường, mọi vật trên đời đều có cái giá của nó. Tiền nào của nấy. Tiền ít làm sao mua được của xịn mà dùng? Trong khi chỉ có người mua lầm chớ người bán chẳng bao giờ lầm. Đó là điều ai cũng biết.

Dù vậy, nhưng nếu biết được cách mua, biết được cách chọn hàng, ta vẫn chọn được cây mai vừa ý.

1. CHỌN MAI GIỐNG

Để có cây mai đẹp mà trồng khi chọn mai, ta nên tự tin vào sự hiểu biết của mình, nếu không thì phải hỏi ý kiến của những "tay chơi" có nhiều kinh nghiệm hơn mình, như vậy mới mong tránh được sự lầm lẫn. Cả tin vào người bán, nếu không là chỗ thân quen, thì không bảo đảm lắm.

Mai làm kiểng dù là mai còn ở ngoài vườn hay đã được bứng trồng vào chậu, cách chọn lựa cũng không có gì khác nhau. Có điều khi cây đã được bứng trồng trong chậu thì mua tháng nào trong năm cũng được, nhưng với

cây còn nằm trên líp thì nên mua vào mùa mưa để khi bứng lên cây khỏi mất sức.

Để chọn được cây mai đẹp ta nên tiến hành những bước sau:

a. Chọn dáng:

Trước hết ta phải có cái nhìn tổng quát về cây mai mà ta ưng ý để xem hình dáng của cây có khiếm khuyết nào hay không? Dáng cây có đẹp không? Tán lá có đều đặn không? Cây có tươi tốt không?

Sau sự quan sát tổng quát đó, ta mới đi dần vào từng chi tiết một. Mọi việc nên tiến hành cẩn thận, tỉ mỉ; không nên dễ dãi với chính mình, mà nên khe khắc với sự chọn lựa mới hy vọng tránh được sự lầm lẫn đáng tiếc.

b. Chọn thân:

Nếu là cây mai tơ thì phần thân cây phải tròn trịa, cứng cáp, vỏ không bị bong tróc, giập náp dữ chỉ một vài chỗ. Thân không bị khuyết tật, nếu có những chỗ u nần lồi lõm ở phần gốc do tự nhiên mà có nhưng hợp với sự thẩm mỹ lại là điều hay. Thân cây mọc ngay thẳng, nếu có vặn vẹo một đôi chỗ mà có thẩm mỹ cũng chấp nhận được. Cần chú ý thân phải to (nhất là đoạn gốc) hơn cành gấp ba lần mới tạo được thế "đồng thanh đồng thủ".

Nếu là cây mai già thì khi chọn thân phải chú ý nhiều về khúc gốc. Đa số mai già đều đã được uốn tỉa để hợp với dáng cổ thụ. Cây mai già phải mang hình dáng như một ông lão cao niên: lưng còng, khi đi hay

đứng thân như ngã chúi về phía trước, gốc phải to, lại sần sùi có vẻ nặng trịch muốn chôn chân tại chỗ. Thân cây hơi cong và khúc khuỷu mới gọi là đẹp. Nếu ở gốc, ở thân rải rác, nổi lên vài u nần, cạnh đó là những hốc lõm sâu vào thân gỗ, như nói lên chứng tích tàn phá khắc nghiệt của thời gian lại là một điều hay. Đã là mai già thì thân của mai ghép (mai lùn) hay mai Bonsai cũng nên mang dáng dấp đó, vì đó là hiện thân của tuổi tác, của sự trường thọ.

c. Chọn cành:

Cành mai góp phần tạo sự thanh tú cho cây mai, do đó việc chọn cành nói riêng và tán lá nói chung là việc phải chọn lựa cẩn thận. Thường cây tốt thì cành lá xum xuê. Ta nên chọn cây có cành ngay thẳng, không cong queo, không gãy gập. Với cành có sức vươn ra dài thì cứ mặc nó vươn ra; không nên bẻ gãy phần ngọn làm xấu cây. Cành phải được bố trí linh động, dàn tỏa đều như vậy mới tạo được bộ tán đẹp.

Những cây mai có một đôi cành bị chết khô không nên chọn, vì cây ấy có thể bị sâu đục thân tấn công. Cây đã bị loại sâu này xâm nhập rất khó chữa trị.

Nói cách khác, những cây có dấu hiệu bị sâu rầy tấn công, nhắm sức chữa trị được thì chọn mua, nếu là cây mình quá ưng ý. Ngược lại, thì xin đừng rước họa vào thân...

2. CHỌN MAI CHƯNG NGÀY TẾT

Ở miền Nam, hoa mai nở vào dịp Tết. Từ thuở xa xưa, hoa mai đã là biểu tượng của niềm vui, sự may mắn, hy vọng trước thềm năm mới của mọi gia đình.

Màu vàng của hoa mai tượng trưng cho sự thịnh vượng, sự là ăn phát đạt. Nét tươi tắn của hoa là biểu hiện của sự hạnh phúc, của niềm hy vọng tràn đầy đối với mọi người.

Chính vì lẽ đó, nên từ những ngày đầu tháng chạp, khi mọi nhà bắt đầu lo chuẩn bị để đón mừng năm mới sắp đến, thì đồng thời người ta cũng nghĩ đến việc chọn mai chưng Tết.

Mai chưng Tết, tùy theo hoàn cảnh của mỗi nhà, có thể chỉ là mai cành, có thể là mai chậu, hoặc cả hai thứ.

Mai cành cắm vào lộc bình chưng lên bàn thờ để cúng tổ tiên. Mai chậu chưng trong phòng khách trọn ba ngày Tết, làm đẹp nhà cửa và theo tín ngưỡng dân gian là để đón cái "hên", tức sự may mắn của năm mới.

Trên những cành mai, chủ nhân còn có thể treo năm ba chiếc thiệp mừng Xuân, hay những chiếc phong bao nho nhỏ màu hồng để tượng trưng cho phúc, lộc...

Khách đến chúc Tết gia đình, thấy cây mai đẹp, cho đó là cái duyên may đầu năm của mình.

Ngày Tết, gần như tỉnh thành nào trong nước cũng tổ chức chợ Hoa Xuân. Tại nam bộ, nhất là Thành phố

Hồ Chí Minh, các chợ hoa tuy có muôn hình nghìn vẻ nhưng những gian hàng mai bao giờ cũng đông khách nhất.

3. CHỌN MAI CÀNH

Mai cành là những nhánh mai được cắt ra từ những cây mai lớn trong vườn đem ra bán lẻ vào dịp Tết. Có thể đây là phần ngọn của những cây mai mới trổ hoa được vài mùa, dịp Tết nhà vườn cưa ra để bán, giữ lại phần gốc cho đâm tược để lấy nhánh bán vào Tết sau... Đây cũng là cách làm ăn đã có từ lâu đời của đa số nhà vườn trồng mai chuyên nghiệp.

Mai cành vừa cắt rời ra khỏi cây mai mẹ là đem ra chợ Tết bán ngay để giữ được độ tươi tắn. Một khi cành mai đã có dấu hiệu héo úa, các chùm hoa muốn rủ xuống thì... bán rẻ như biếu cũng không ai mua.

Mai cành chỉ xuất hiện ở chợ Tết sớm lắm là từ 23 tháng Chạp trở đi, tức là vào tuần lễ cuối cùng của năm cũ. Thế nhưng, những ngày đầu này nhà vườn chỉ bán ra một số lượng ít, càng cận Tết thì họ càng tung ra số lượng nhiều, vì nhu cầu của người tiêu thụ lúc này mới đông.

Mua mai cành chưng Tết không nên mua sớm, mà nên mua vào những ngày cận Tết, từ 28 – 29 Tết để cành mai được tươi và giữ được độ tươi này suốt ba ngày Tết.

Như vậy mua mai phải chọn cành thật tươi, nhìn những chiếc lá non nhỏ xíu ở đầu cành chưa có dấu hiệu

héo úa là được. Nên chọn những cành cứng cáp, không gãy giập, trên đó đơm nhiều chùm hoa thật tươi mới tốt.

Điều quan trọng khi đi mua hoa mai chưng Tết, dù là mai cành hay mai cây (mai chậu), đòi hỏi người mua phải có kinh nghiệm trong việc đánh giá chính xác là hoa trên cành, trên cây đó sẽ nở đúng vào ngày nào rồi mới chọn mua. Vì theo ước muốn của mọi người là hoa mai chưng Tết phải bắt đầu nở lai rai từ đêm giao thừa cho đến hết ngày mồng ba, mồng bốn Tết mới tốt... Do đó, khi mua mai chưng Tết ta phải tính toán thật kỹ sao cho ngày hoa nở trùng khớp với khoảng thời gian đó. Vì vậy, nếu trước đó mười ngày mà trên cành hoa mai đã to búp, đã bung vỏ lụa thì cành đó, cây đó bán rẻ cũng không mua, vì hoa sẽ nở sớm. Ngược lại, chỉ còn đôi ngày nữa đến Tết, mà trên cành hoa mai còn nhỏ búp, chưa bung vỏ lụa thì hoa đó còn lâu mới nở, bán rẻ cũng không ham.

Nên nhớ điều này làm chuẩn, một khi hoa mai đã bung vỏ lụa thì chỉ bảy, tám ngày sau hoa đã bắt đầu nở rồi.

Chọn được cành mai vừa ý rồi, ta nên đem về nhà ngay. Việc trước tiên là thui sơ phần gốc cành vào lửa để mạch nhựa bị bít lại, không chảy ra ngoài được nữa sẽ giúp cành tươi lâu ngày. Ngay sau đó cắm cành vào lộc bình có chứa nước và nước này mỗi ngày nên thay một lần. Theo kinh nghiệm dân gian, nước trong lộc bình nên hòa một viên thuốc Aspirine, giúp cành hoa được tươi lâu ngày hơn.

4. CHỌN CÂY MAI

Mai cây là cây mai đã được bứng ra trồng trong chậu, hoặc mới bứng với bầu đất to để người mua đem về trồng (trồng xuống đất hay trồng vào chậu) theo ý muốn của mình.

Chọn mai cây để chưng ba ngày Tết, trước hết phải chú trọng đến phẩm chất hoa sẵn có trên cây ra sao, sau đó mới chọn đến giá trị của cây tốt xấu ra sao và đó là mai gì? Cao? Ghép? Bonsai?

a. Phẩm chất hoa:

Giá trị cây mai chưng trong ba ngày Tết thì hoa đẹp mới là quan trọng, còn giá trị của cây tốt xấu ra sao được coi là chuyện thứ yếu. Tất nhiên nếu xét đến giá trị tổng thể thì hai phần này phải bổ khuyết cho nhau mới được.

Hoa gọi là tốt không những cành nào cũng sai hoa, mà còn là hoa lớn cánh, nhiều cánh (hoa lạ) và lại nở đúng vào dịp Tết. Nếu đó là hoa đẹp 12 cánh, 24 cánh trở lên, hoặc được ghép với nhiều màu hoa khác như trắng, đỏ, xanh... vốn hiếm, lạ, thì càng quí hơn.

b. Chọn cây:

Trước khi chọn cây tốt xấu ra sao để mua, thường nhiều người quên mất một việc là nên tìm hiểu xem cây mai đó có sống lâu được hay không? Bằng chứng cho thấy nhiều người mới mua cây mai hôm trước thì hôm sau hoa và cành đều héo rũ! Do nhà vườn khi bứng mai

đi bán, lớp cho vào chậu kiểng, lớp dùng bẹ chuối hay mo cau bó chặt bầu đất. Cây mai tuy dễ sống, nhưng nếu khi bứng ra khỏi líp lỡ làm bể bầu, lại không tưới nước đúng mức... thì cây đó dễ chết.

Vì vậy, khi chọn mai, ta phải quan sát các bộ phận thân, cành, hoa có thật sự tươi tắn hay không. Nếu mai đã vô chậu thì quan sát lớp đất mặt trong chậu là đất mới hay đất đã cũ. Có thể quan sát số cỏ dại mọc trong chậu là thứ đã mọc lâu ngày hay mới được trồng để hòngnguỵ trang? Nên bí mật lắc nhẹ gốc mai xem có giẽ chặt với khối đất trong chậu hay không?

Với cây trong bầu, nếu cái bầu khá to mà vẫn lấp ló có nhiều đầu ngọn rễ và cây vẫn tươi tốt thì hy vọng cây. đó sống được.

Dù mua cây mai chỉ cần chưng trong ba ngày Tết hay sau đó trồng làm kiểng chơi dài dài vào những Tết sau, ta cũng nên chọn những cây có khả năng sống được lâu mới tốt. Những cây đã được bứng trồng trong chậu kiểng lâu ngày có khả năng sống nhiều hơn những cây mới bứng.

Cách chọn gốc, chọn cành, chọn cây tơ hay cây già ra sao thì phần trên chúng tôi đã đề cập kỹ rồi. Hơn nữa, việc cây to nhỏ, tốt xấu ra sao phụ thuộc cái giá của nó... tùy vào túi tiền nặng nhẹ của ta mà mua sắm...

Tất nhiên, nếu chỉ mua cây mai chưng trong ba ngày Tết, sau đó bỏ đi thì nên chọn những cây có hoa nhiều, hoa tốt mà mua, còn phần thân của nó xấu xí ra

sao cũng được. Mai như vậy thì rẻ tiền, coi như chỉ mua phần hoa mà thôi...

Ngược lại, nếu chọn những cây tốt toàn diện từ hoa đến thân để còn làm cây kiểng sau này thì nên chọn những cây đạt những tiêu chuẩn tốt mà mua.

Nhiều cây mai "thế" quá đẹp, phần hoa có kém sút đi nữa cũng được lắm người mê. Những cây như vậy tất phải có giá cao.

c. Với cây mai ghép:

Cây mai ghép, còn gọi là mai lùn do có thân thấp, mấy năm gần đây được nhiều người thích chơi. Mai ghép là dùng gốc mai sau đó ghép cành hay ghép mắt của những cây mai quý khác vào (phần thân của cây gốc ghép bị cắt bỏ để gốc nuôi chồi mới), như vậy cây sẽ có nhiều hoa lạ, nào vàng, nào trắng, nào đỏ... trông rất lạ mắt.

Người mua thích cây nào thì mua cây đó (cần quan sát kỹ xem cây được ghép với những sắc hoa gì, có hợp với ý mình hay không?) và vì quý, hiếm nên loại mai này thường có giá cao.

Mua mai ghép làm cây kiểng chơi Tết được nhiều năm.

d. Với cây mai bonsai:

Bonsai là cây kiểng nhỏ trồng trong chậu, mang phong cách đặc thù của nước Nhật, nhưng ngày nay thì cả thế giới đều ưa chuộng. Mai bonsai là cây mai nhỏ

nhưng đã sống lâu năm, được uốn tỉa với những thế đẹp, mang dáng dấp của một cây cổ thụ sống ngoài sương gió khắc khổ lâu năm. Cây bonsai có nét đẹp riêng của nó.

Do cây nhỏ, gọn nên số hoa không nhiều, chỉ điểm xuyến chừng mười, mười lăm đóa cũng được.

Bonsai được chưng trên bàn salon, hay một nơi nào dễ thấy trong phòng khách làm tăng thêm vẻ đẹp, sự sang trọng của căn phòng.

Tuy nhiên, trong phòng khách ba ngày Tết mà chỉ chưng mai bonsai e rằng không được nổi bật, nên kèm theo cây mai ghép hay mai cao thì tốt hơn.

Tóm lại, Tết là dịp để mọi người, mọi nhà mua sắm và người ta xài tiền một cách hào phóng. Người mua mai là mua lấy cái hên, cái may mắn cho mình, cho gia đình mình trong suốt một năm mới, nên hễ gặp cây mai vừa ý thì dù có đắt cũng không ngại tốn tiền. Do tin như vậy, nên gặp cây mai xấu, hoa nở không trùng với ngày Tết thì dù có bán với giá rẻ mạt cũng không có người mua.

VẺ ĐẸP CỦA CÂY MAI GHÉP VÀ CÂY BONSAI

Tính ý của người đời thường có sự đổi thay. Nay người ta thích thứ này, mai kia lại có đủ lý lẽ để chê bai rồi quay sang thích thứ khác.

Thú chơi mai trong ba ngày Tết là sự đam mê chung của mọi người. Tùy theo ý thích, tùy theo túi tiền mà người chọn cây có hình dáng này, kẻ lại tìm mua cây mai khác. Trước đây, hễ mỗi dịp xuân về, chợ mai chỉ có bán mai cành, mai cây và một số ít mai kiểng cổ, vì giá cả rất cao, giới bình dân dù muốn cũng không thể với tới.

Ngày nay chợ mai ngày Tết, ngoài những mặt hàng cũ ra, có thêm hai loại cây mai mới: đó là mai ghép và mai bonsai. Hai loại này thường được đông đảo khách hàng chọn mua. Còn mai cây và mai kiểng cổ tuy không đến nỗi bị ế nhưng phải chịu lép vế và được bán với giá dễ mua hơn...

Cây mai ghép là cây mai có thân thấp, tán đẹp, mang nhiều sắc hoa, mới trông tưởng chừng là một giống mai lạ vừa lai tạo được. Trên một cây, ngoài hoa màu vàng như mọi người thường thấy, còn có những cành mang hoa mai trắng, hoa mai đỏ, xanh... trông vừa đẹp vừa lạ mắt. Đã thế, những sắc mai chọn ghép đều là mai quý, hoa có nhiều cánh, nhiều tầng. Và ngay với giống mai trắng, trước đây người ta chỉ nghe đồn đại và ao ước được xem thì nay đã được nhìn tận tường bảo sao mọi người không thích! Với mai xanh, mai đỏ lại là thứ lạ lùng hơn...

Người ta thích chơi mai ghép vì vốn thấp cây (có người đặt tên cho nó là mai lùn), trông gọn nhẹ, trong phòng khách chưng đâu cũng được, trong khi giống mai cao lại kén chọn chỗ chưng bày.

Đã thế, mai ghép tuy có đắt tiền hơn mai cây nhưng qua Tết lại trồng làm cây kiểng, chơi thêm được nhiều năm. Vì vậy, tuy được tiếng... chơi sang, nhưng chính là chơi...tiết kiệm.

Đến cây bonsai, sở dĩ ngày càng được nhiều người chuộng chơi, vì trước hết nó mang dáng dấp của một cây

mai cổ thu nhỏ lại nhiều lần, kế đó chậu mai lại nhỏ bé gọn gàng chưng bày ở đâu trong phòng cũng được. Điều hợp ý sau cùng là cây mai bonsai rẻ tiền (trong túi có trên dưới một trăm ngàn là có quyền chọn mua một cây đem về chưng Tết).

Mai bonsai được trồng trong chậu trẹt chẳng khác gì một cái dĩa bàn, cho nên chưng tại bàn giấy hay bàn sa lông cũng tiện. Mai bonsai tuy nhỏ nhưng vẫn chiếm được cảm tình của mọi người do sự cầu kỳ uốn tỉa từ rễ đến thân, cành lá; lại mang chứng tích của sự già nua tuổi tác qua những u nần lồi lõm, với những mảng rêu móc mang đậm nét tàn phá của thời gian. Nếu cây bonsai đó được ghép với những sắc mai lạ lẫm nữa lại càng giá trị.

Cũng như mai ghép, mai bonsai sau vụ Tết vẫn là cây mai kiểng được giữ lại chơi hoài. Nếu chăm sóc kỹ như năng tưới nước vun phân thì năm sau cây lại trổ hoa. Và cứ thế, một lần mua mà dùng được nhiều năm liên tiếp...

Một khi đã là cây kiểng, ngày nào mình cũng tự tay chăm sóc nâng niu, thì lâu ngày giữa người và cây tự nhiên nảy sinh ra một thứ tình quyến luyến, y như tình bằng hữu vậy.

MAI KIỂNG

Trồng mai mà chỉ chờ đến dịp Tết có hoa để chưng chơi thì dễ nãn lắm. Cả một năm dài bỏ biết bao công sức ra tưới bón mà chỉ nhờ cậy có mấy ngày ngắn ngủi sao? Đã thế, nếu gặp năm... hoa mất mùa hoặc nở không đúng ngày Tết thì lại càng chán chường hơn nữa!

Chính vì vậy, đa số người chơi mai xưa nay đều thích tự tay tạo ra những cây mai kiểng. Chơi theo cách này tuy công sức bỏ ra có phần vất vả hơn, nhưng bù lại được vui vì nó hợp với sở thích của mình, lại có những cây kiểng giá trị. Đó là phần thưởng tinh thần vô cùng quý giá mà bất cứ ai cũng ngưỡng vọng.

Cái thú chơi cây kiểng nói chung và mai kiểng nói riêng đã có từ lâu đời. Phân tích kỹ ra thì trò giải trí mang tính nghệ thuật này có ý nghĩa sâu xa thâm thúy lắm.

Ngày xưa, người chơi cây kiểng thường là các vị quan về hưu, hoặc là những người già có cuộc sống nhàn nhã, họ chơi cây kiểng để giải muộn, tiêu sầu, để nghiền ngẫm một thứ triết lý sâu xa nào đó. Còn ngày nay, thú chơi cây kiểng không còn hạn định tuổi tác, cũng không phân biệt giàu nghèo sang hèn. Ai đam mê thì nhập cuộc. Có điều người có tiền thì chơi theo kiểu có tiền, dám mua cây mai kiểng vài ba lượng vàng nếu thấy vừa mắt. Còn người ít tiền thì cũng có cách chơi của kẻ ít tiền: họ chơi mai ghép, chơi mai bonsai, hoặc tự tay uốn tỉa mai con để hy vọng tạo ra những cây mai cổ.

Để có một cây mai kiểng, nghệ nhân phải bắt tay uốn thế sửa cành từ lúc cây mai còn nhỏ, thân còn dẻo, cành còn mềm... Ngày qua ngày, mỗi lúc uốn tỉa một chút, khi thì nhắm vào thân, khi thì cành, khi thì rễ, theo những thế mà mình thích, mình chọn; hoặc tùy vào dáng cây có sẵn để theo đó mà tạo những đường nét hợp với tự nhiên.

Đó là công việc của trí tuệ, của nghệ thuật, đòi hỏi phải có sự cân nhắc, suy nghĩ.

Thế cây thì khuôn mẫu đã có, xưa nay thường cứ thế mà theo. Nhưng giá trị cao thấp ra sao là còn tùy vào khả năng sáng tạo của mỗi người.

Sau đây là năm thế căn bản của cây kiểng:

1. THẾ TRỰC

Thế trực là thế đứng, hay thẳng đứng. Theo thế này, cây kiểng với thân ngay mọc thẳng lên trời, thân to gốc nở càng đẹp; nhất là tạo được những cái rễ hằn cộm lên trên mặt đất tạo thêm thế đứng vững chắc cho cây. Phần trên các nhánh phân tán đều ra, nếu uốn được thành tầng càng thêm giá trị.

Hình ảnh một cây mai kiểng với thế trực tượng trưng hình ảnh của một người anh hùng với chí khí bất khuất theo quan niệm của người xưa. Đó cũng là hiện thân của người biết sống tự lập, có ý chí phấn đấu, tự tin cao.

Cây trồng theo thế này không khó.

2. THẾ CẬN TRỰC

Thế cận trực còn gọi là thế xiên. Theo thế này, cây mai kiểng có thân hơi nghiêng về một phía, thân vẫn thẳng, nhưng phần ngọn phải uốn hướng thượng. Phần rễ càng lồi lên gân guốc càng hay, tạo được thế bám chắc níu kéo giữ cho cây khỏi nghiêng hơn nữa.

Hình ảnh này tượng trưng cho hạng người có ý chí kiên cường, không chịu khuất phục trước nghịch cảnh.

Cây trồng theo thế này vẫn ở vị trí giữa chậu, thân cây hơi nghiêng về một phía, với độ nghiêng từ 20° đến 30° là vừa. Phần ngọn nếu uốn theo thế hồi đầu càng tốt, nếu không cứ để mọc thẳng lên trời cho được tự nhiên.

3. THẾ HOÀNH

Còn gọi là thế nghiêng. Mai kiểng trồng theo thế này phải cho cây nghiêng hơn thế cận trực một chút nữa, thay vì có độ nghiêng 30⁰ thì cho nghiêng đến mức 50⁰. Và trong thế hoành, ngọn cây phải uốn theo thế hồi đầu, tức hướng về phía gốc.

Cây trồng theo thế hoành, phần gốc phải nằm gần sát mép chậu bên này, để ngọn ngã về phía mép chậu bên kia, tạo sự cân bằng.

Đây là hình ảnh của người có nghị lực phi thường, lòng can đảm cũng cao độ, cuộc sống đã bị phong ba bão táp vùi dập tưởng chừng như bị chôn vùi, nhưng vẫn cố gắng gượng ngoi lên với niềm tin vững chắc.

Cây trồng theo thế này không khác gì thế cận trực, có điều dứt khoát phần ngọn phải uốn theo thế hồi đầu mới tạo được ấn tượng mạnh cho người thưởng ngoạn.

4. THẾ NGỌA

Thế ngọa còn gọi là thế nằm. Cây mai trồng theo thế ngọa, chẳng khác gì cây bị lật nằm ngang trên mặt đất. Nói là nằm ngang, nhưng chỉ ngã theo độ nghiêng từ 70⁰ đến 80⁰ là vừa.

Vị trí của cây trồng trong chậu kiểng cũng như cách trên. Cây mang hình ảnh của người có tài nhưng không gặp vận may, tức anh hùng mạt vận. Nếu phần ngọn hồi đầu thì có nghĩa là ý chí phấn đấu vẫn còn,

nghịch cảnh tuy không được như ý nhưng vẫn chưa tuyệt vọng.

Cách trồng: nên uốn từ cây con khi thân còn dẻo mới tạo được thế đẹp.

5. THẾ HUYỀN NHAI

Thế huyền nhai còn gọi là thế thác đổ. Cây trồng bên mép chậu, phần thân ngã chúi xuống như ngọn thác hướng xuống vực thẳm. Cây trồng theo thế này có dáng đẹp lại gây ấn tượng mạnh cho người xem. Đối với cây thì rõ ràng cây chịu uốn mình dưới tác động thường xuyên của gió. Nhưng đối với người nhìn thì lại gặp hình ảnh của một con người khốn khổ gặp môi trường sống không thuận lợi nên mới bị vùi giập thảm thương.

Mai vàng uốn theo lối này không đẹp bằng mai chiếu thủy.

Ngoài năm thế căn bản đó ra, còn có rất nhiều thế phụ cũng gây ấn tượng mạnh cho người thưởng ngoạn.

Nói đến cây kiểng không thể không bàn đến nghệ thuật uốn tỉa. Chính nhờ vào nghệ thuật này mà từ một cây mai bình thường, không gây được sự chú ý, lại trở thành một kiệt tác cho mọi người chiêm ngưỡng.

Kết quả to lớn này do đâu mà có? Xin thưa, đó là do tài năng và óc sáng tạo tuyệt vời của các nghệ nhân chơi cây kiểng, chuyên nghiệp có mà nghiệp dư cũng có.

Trên tay chỉ cần một số dụng cụ (đồ nghề) thô sơ mà đa số lại là đồ tự tạo, như kềm, búa, đục, kéo cắt cành, dây đồng, dây kẽm... nhưng với bàn tay khéo léo, với sự nhẫn nại cần cù, cộng vào đó là lòng đam mê, óc sang tạo của nghệ nhân, đã khổ công uốn nắn, tỉa tót cho cây nên hình nên dáng, gây được ấn tượng mạnh đối với người xem.

Rễ cây mọc dưới đất được đôn lên cao, rồi uốn nắn cho ra những hình dạng kỳ lạ như rồng nằm, như chân thú trông rất ấn tượng, khó quên.

Phần gốc cây với nhiều thế uốn, hang hốc, chỗ lõm chỗ lồi, nhìn xa trông như lân, như hổ, như hươu nai trong rừng với đủ tư thế nằm ngồi ngoạn mục, (đó là nhờ vào sự uốn nắn khéo tay lúc gốc còn tơ, thân còn dẻo, qua những nhát đục, vết dao mà tạo được) nhìn hoài không chán.

Thân cây to là thế vẫn chịu uốn mình theo những đường nét uyển chuyển tự nhiên, qua sự uốn nắn của dây kẽm, căng kéo lâu ngày mà thành.

Đến tán lá rườm rà, qua bàn tay cắt tỉa, sắp xếp tài tình của nghệ nhân, trông mai không còn là mai mà là tùng, là bách với những tầng lá lớp lang rất đẹp.

Nghệ nhân đã có công phả vào cây kiểng một chút "hồn" nên mới có nét sinh động đến thế.

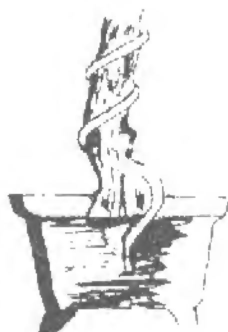

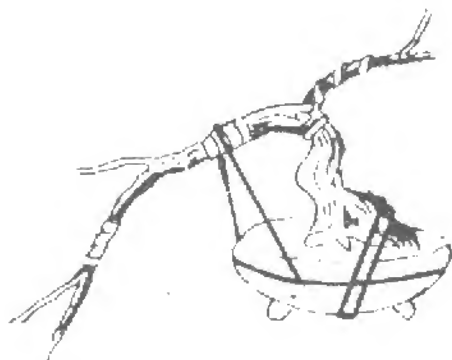

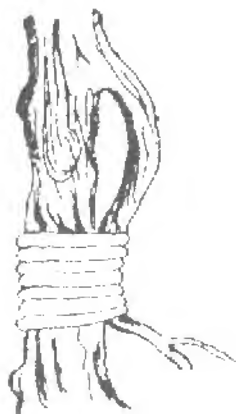

KỸ THUẬT TRỒNG MAI

Mỗi giống cây đều có một cách trồng riêng. Có giống đòi hỏi phải trồng với kỹ thuật cao (nghĩa là phải trồng đúng kỹ thuật cây mới cho năng suất cao). Nhưng cũng có giống cây có cách trồng giản dị, tưởng chừng không cần ai hướng dẫn cũng biết (nếu được ai đó chỉ dẫn sơ qua cho một lần là có thể nắm bắt được).

Trồng mai cũng giản dị như thế.

Nhưng đó là cách trồng để cây Mai sống và ra hoa. Còn trồng theo cách ghép cành, uốn thế để có cây mai kiểng cổ, cây mai ghép nhiều màu, hoặc cây mai bonsai tuyệt đẹp thì lại là một việc khác.

Nó đòi hỏi người trồng phải có kỹ thuật, khéo léo cần thiết phải có trình độ hiểu biết sâu rộng về nghệ thuật cũng như văn hóa Đông Tây kim cổ nữa...

Thực tế là như vậy.

Điều này tuy khó, nhưng thường thì ..."Nghề dạy nghề" và "trăm hay không bằng tay quen", nếu chịu khó thì ai ai cũng có thể bắt tay vào nghề được cả.

A. DỌN ĐẤT TRỒNG MAI

Trồng mai ra vườn, dù là một vài công hay vài ba mẫu ta phải dọn đất lập vườn. Công việc này tốn nhiều thời gian và công sức.

Nếu mảnh đất vốn là đất vườn, đất ruộng thì chỉ có việc cày bừa hay cuốc xới lại cho đất được tơi nhuyễn, sau đó nhặt nhạnh sạch cỏ dại và các tạp chất như rễ cây, gạch đá còn lẫn trong đất.

Việc kế tiếp là lên líp để trồng, nếu đó là đất trũng thấp.

Nếu là đất còn hoang hóa thì phải bắt tay vào việc khai khẩn cực nhọc hơn. Việc đầu tiên là chặt bỏ hết cây tạp, bứng luôn gốc rễ đem ra khỏi khu vực trồng trọt. Kế là lo cày ải nhiều lần, phơi đất ra nắng trong thời gian đôi ba tháng cho đất ải ra, thoát hết khí độc ẩn chứa trong đất, đồng thời tiêu diệt những mầm móng dịch hại có trong đất như các loại ấu trùng sâu bệnh, các loại nấm, vi khuẩn... Sau cùng, cày bừa lại cho tơi rồi mới lên líp để trồng.

1. LÊN LÍP.

Do cây mai không hợp với vùng đất thấp, đất có mạch nước ngầm dâng quá cao, đất thường xuyên hoặc vào mùa mưa bị úng ngập. Nếu trồng mai vào thế đất thấp như vậy thì phải lên líp mà trồng.

Líp trồng mai rộng hẹp, dài ngắn ra sao là còn tùy vào mảnh đất, tùy vào sự tính toán khôn ngoan của người trồng.

Thông thường, bề ngang líp chỉ cần rộng từ 1m đến 1m20 để ươm mai con (chờ cây lên cao vài tấc rồi bứng lên trồng lại vào chậu, vào giỏ).

Với líp rộng khoảng 3m, trồng được hai hàng mai, chờ đến bốn năm sau bứng ra chậu, ra bầu bán cây chưng vào các ngày Tết.

2. MƯƠNG RÃNH THOÁT NƯỚC.

Giữa hai líp mai cận kề nhau nên đào mương rãnh thoát nước.

Hệ thống mương rãnh trong vườn càng tốt bao nhiêu thì vườn mai tránh được ngập úng bấy nhiêu.

B. PHƯƠNG PHÁP NHÂN GIỐNG.

Để có cây con mà trồng, ta có hai phương pháp nhân giống, đó là cách nhân giống hữu tính và nhân giống vô tính.

1. PHƯƠNG PHÁP NHÂN GIỐNG HỮU TÍNH

Đây là cách trồng mai bằng hột. Phương pháp này được ông cha ta áp dụng từ mấy trăm năm trước và ngày nay vẫn còn một số đông người áp dụng.

Ưu điểm của phương pháp nhân giống hữu tính đem lại là tạo được số lượng mai con một cách dễ dàng, lại không tốn kém và không mất nhiều thời gian lẫn công sức. Thế nhưng, nó có khuyết điểm là cây mai con thường không mang những đặc tính tốt của cây mai mẹ: hoa có thể đột biến, như nhỏ hơn, ít cánh hơn, có khi màu sắc cũng không giống...

Trồng theo cách này ta chỉ cần chọn ra những cây mai có nhiều ưu điểm nhất trong vườn như sai hoa, hoa lớn, cho nhiều cánh, ít sâu bệnh, sinh trưởng tốt v.v... chờ khi hoa tàn, hột chín, hái đem gieo xuống đất.

Hột mai có khả năng nẩy mầm tốt, mười hột có thể lên cây đến tám, chín.

Chờ khi cây mai con có chiều cao chừng vài tấc, ta bứng lên trồng vào chậu hay vào giỏ để dùng làm gốc ghép, hay uốn tỉa thành kiểng cổ, hoặc trồng lớn lên làm cây kiểng. Không nên để mai con lớn mới bứng vì dễ bị chết do đứt rễ cái. Bứng mai con ra khỏi vườn ươm cũng phải có kỹ thuật: trước hết nên tưới nước thật đẫm cho ngấm sâu vào đất. Sau đó, dùng mũi dao phay, cái len nhỏ hay một dụng cụ tự chế nào đó xắn chung quanh gốc với độ sâu hơn một tấc rồi bứng nguyên bầu đất ra,

nếu bầu đất bị bể, mà rễ cái không bị đứt cây vẫn có khả năng sống được, nhưng sẽ sinh trưởng chậm trong giai đoạn đầu vì mất sức.

Cây mai con trồng vô chậu, nếu dự tính trồng lâu năm thì nên bất quặt rễ cái hướng qua phía không có lỗ thoát nước dưới đáy chậu để rễ không mọc dài ra ngoài.

Cây trồng bằng hột lâu lớn, lâu được "chơi" hơn là chiết cành, nhưng chúng có bộ rễ tốt, uốn tỉa lúc nhỏ rất dễ dàng và vừa ý...

2. PHƯƠNG PHÁP NHÂN GIỐNG VÔ TÍNH.

Đây là cách trồng mai bằng chiết cành, ghép cành hoặc giâm cành được gọi là phương pháp nhân giống mới. Tuy gọi là mới, nhưng các nghệ nhân trồng mai (cũng như trồng các giống cây khác) đã biết đến từ lâu và cũng đã áp dụng hơn nửa thế kỷ nay.

Bước đầu ta chọn những cây mai mới trổ hoa từ ba bốn mùa đến mười lăm mùa trở lại, tức cây mai còn ở trong giai đoạn sung sức nhất và có những đặc điểm tốt như sai hoa, hoa lớn, sinh trưởng tốt, sức kháng bệnh cao... Sau đó, chọn ra những cành đẹp của cây này để chiết ra mai con làm giống. Hoặc ta có thể dùng cách ghép cành, giâm cành để tạo cây con cũng được.

Phương pháp nhân giống vô tính có ưu điểm là cây con giữ được trọn vẹn những đặc tính tốt của cây mẹ, nhưng lại có khuyết điểm là không thể sản xuất đại

trà để có đủ số lượng cây trồng, mất nhiều thời gian và công sức. Đó là chưa nói đến cây con tạo ra từ cách chiết cành không có bộ rễ tốt để uốn tỉa sau này.

a. Cách chiết cành:

Trước hết, chọn một cành nhỏ của cây mai mẹ, cắt một khoanh vỏ có chiều dài khoảng ba bốn phân, cố tránh đừng để vết cắt phạm vào phần gỗ bên trong, rồi bóc khoanh vỏ đó bỏ đi. Sau đó, ta dùng hỗn hợp đất với phân chuồng hoai nhào lại cho dẻo rồi ốp chặt vào chung quanh chỗ cắt của cành, bên ngoài dùng vải dày hay bao bố hoặc xơ dừa bó lại cho thật chặt là xong việc. Hàng ngày phải năng tưới nước cho bầu đất đó được ẩm, ba tháng sau khi bầu đất có nhiều rễ con bắn ra ngoài là lúc cắt nhánh đó rời khỏi cây mẹ, ta có được cây mai con theo cách chiết.

Còn một cách chiết cành khác là với những cây mai thấp có các cành phía dưới cùng đạt tiêu chuẩn, ta muốn chiết ra làm cây con, thì ấn đoạn định chiết xuống đất, cũng cắt khoanh vỏ như cách chiết cành ở trên. Sau đó, đắp lên trên đó một ụ đất (cũng giống như cách bó bầu đất ở trên), độ mấy tháng sau tại khoanh vỏ bị bóc đó sẽ ra rễ và ta có cây mai con để làm giống.

b. Cách ghép cành:

Ghép cành còn gọi là tháp cành hay tháp cây. Dùng cành của cây mai mẹ đem ghép vào gốc của một cây mai khác để tạo ra một cây mai mới mang đúng những đặc tính tốt của cây mai mẹ.

Có một cách ghép khác gọi là ghép mắt: mắt lá (hoặc chồi non mới nhú) lấy ra từ cây mai mẹ để ghép sang gốc một cây mai khác, cũng cho kết quả như trên.

Ghép cành, ghép mắt có nhiều cách như ghép tam giác, ghép hình chữ U, hay ghép nêm.

c. Ghép tam giác:

Chọn một cây mai làm gốc ghép, lựa ra một chỗ trên gốc cây để ghép cành hay ghép mắt, rồi dùng mũi dao nhọn và bén rạch một hình tam giác nhỏ tương đương một hột bắp rồi bóc lớp vỏ đó ra. Sau đó, cũng dùng mũi dao bén tách ra một chồi nhỏ hay một mắt lá của cây mai mẹ đem áp vào chỗ tam giác vừa mới được lột vỏ của gốc ghép. Xong việc đó, dùng dây vải hoặc băng keo băng vết ghép lại, nhớ chừa chồi hay mắt ghép ra để chúng tăng trưởng. Sau vài tuần, theo dõi thấy chồi ghép hay mắt ghép xanh tươi có nghĩa là việc ghép đã thành công.

Một gốc ghép có thể ghép được nhiều chồi hay nhiều mắt. Ta thấy một cây mai ghép có nhiều màu hoa khác nhau chính là do cách ghép này.

Khi mắt ghép đã mọc thành chồi cao (tức là một thân cây mới sau này) thì phần thân trên của gốc ghép phải cưa bỏ. Nếu có những chồi từ gốc ghép mọc ra nên coi là chồi "dại" phải lặt bỏ hết.

Việc ghép này hơi khó, đối với những ai chưa có kinh nghiệm. Nếu thực tập vài lần cho quen tay thì việc sẽ không khó nữa.

d. Ghép nêm:

Ghép nêm là dùng dao bén vạt hình cái nêm trên cành ghép và vạt hình lỗ nêm trên gốc ghép (hay làm ngược lại) rồi ráp hai bộ phận này lại cho khít với nhau thành một cây mới mà phần gốc là cây cũ và phần thân là cây mai mới.

Điều yêu cầu là cành ghép và gốc ghép phải có đường kính bằng nhau hoặc gần bằng nhau và cả hai cây đó có độ tuổi ngang nhau mới tốt.

Đặt hai mối ghép khít khao với nhau xong, ta dùng dây cao su hoặc sợi vải, hoặc dây ny lông quấn chặt bên ngoài vết ghép cho chắc chắn là được.

Chúng ta chỉ thành công trong công việc chiết, ghép cây khi thực hiện đúng những điều như sau:

- Nên ghép cây vào mùa mưa, vì đây là mùa cây đang dồi dào sinh lực.

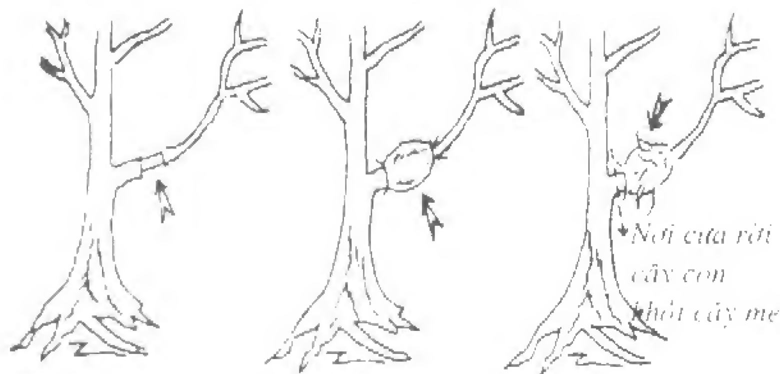
- Tại gốc ghép, chọn nơi vỏ cây tươi tốt để tạo chỗ ghép, như vậy mắt ghép mới hy vọng đạt được thành công, vì nơi ấy nhựa nguyên lưu thông tốt.

- Việc ghép phải thực hiện càng nhanh càng tốt, để lâu nhựa sẽ khô, ghép không kết quả.

• Khi nào mắt ghép thật sự sống, tức là đã đâm chồi mạnh thì mới cưa bỏ phần thân của cây gốc.

Tóm lại, nhân giống vô tính dù với hình thức nào cũng nên tiến hành vào đầu mùa mưa tiết trời mát mẻ, vừa nhẹ công tưới lại dễ thành công. Mặt khác, sau đó giữa mùa mưa ta đã có cây mai con trồng ngay rất tiện.

Cách chiết cành

H1. Cành chiết đã bóc vỏ

H2. Cành chiết đã bó bầu đất

H3. Bầu đất đã ra rễ con

Cách ghép vào thân

H1. Gốc ghép đã xẻ lỗ nêm

H2. Cành ghép đã vạt cái nêm

H3. Ghép nêm hoàn tất

e. Ghép mắt:

Ghép mắt còn gọi là ghép "bo" có nơi còn gọi là ghép "vảy" là cách ghép vừa dễ thao tác, dễ bảo quản, hệ số nhân giống cao hơn ghép cành, mà tỷ lệ mắt ghép sống cũng cao.

Cách ghép cành và ngọn cây

H1. Thân ghép đã xẻ lỗ nêm

H2. Cành ghép đã vạt hình cái nêm

H3. Ráp ghép cành

H4. Ghép cành hoàn tất

Cách ghép miệng búa

H1. Gốc mai ghép đã vạt miệng búa

H2. Cành mai đã vạt hơi

H3. Cành và gốc mai ghép đã ráp mối khít khao

H4. Dùng dây nylon ràng chặt chỗ ghép

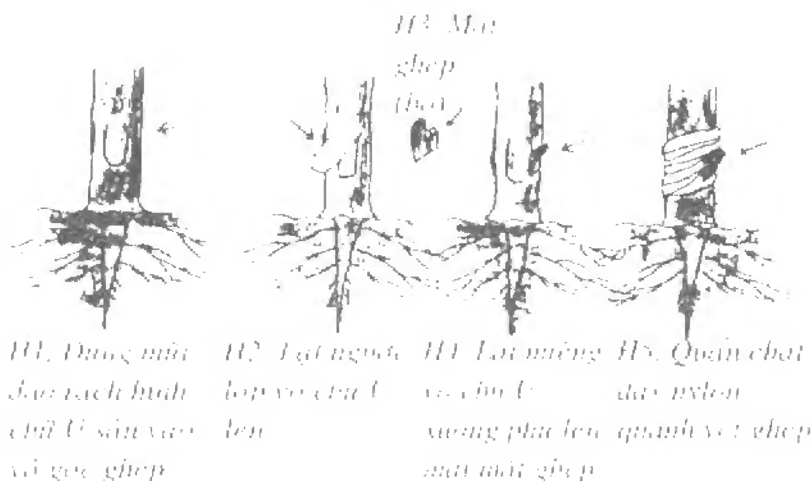
Có nhiều cách ghép mắt, nhưng chỉ hai cách ghép hình chữ U và chữ T (còn gọi là cách ghép của Nhật) là được áp dụng nhiều hơn cả, phổ biến hơn cả.

f. Ghép hình chữ U:

Nếu ghép mắt vào thân thì nên chọn vị trí cách mặt đất khoảng 20cm, còn ghép mắt ở chồi thì chọn vị trí ghép cách thân từ 1cm, đến 2cm. Tại đây dùng dao nhỏ mũi nhọn và bén rạch sâu vào lớp vỏ một hình chữ U, sao cho đường dao rạch không phạm vào gỗ mới tốt.

Việc làm kế tiếp là tách nhẹ lớp vỏ hình chữ U lên đặt mắt ghép vào cho đúng vị trí. Xong, lật miệng vỏ hình chữ U xuống để phủ lên mắt ghép. Việc sau cùng là dùng dây nylon quấn chặt bên ngoài mối ghép giúp chúng mau liền mí, sao cho đừng phủ kín đầu mầm là được

Cách ghép hình chữ U

H1. Dùng mũi dao rạch hình chữ U sẵn vào vỏ gốc ghép *H2. Lật ngược lớp vỏ chữ U lên* *H4. Lắp miếng vỏ chữ U xuống phủ lên mặt mắt ghép* *H5. Quấn chặt dây nylon quanh vết ghép*

g. Ghép hình chữ T:

Sau khi chọn được vị trí mở miệng ghép ở gốc ghép, ta cũng dùng con dao bén mũi nhọn rạch một hình chữ T.

Cách thao tác là dùng mũi dao rạch một lằn ngang lên trên lớp vỏ của gốc ghép. Rồi từ giữa lằn ngang đó, cho mũi dao rạch xuống một đường thẳng góc có độ dài 2cm. Thế là ta đã có một hình chữ T.

Bước kế tiếp là dùng mũi dao lật hai mí vỏ của thân chữ T ra hai phía để đặt mắt ghép của cây mai mẹ áp sát vào phần gỗ. Bây giờ chỉ còn cách phủ hai mí vỏ chữ T lại để ôm chặt mắt ghép, trước khi dùng dây nylon quấn chặt bên ngoài.

Cả hai cách ghép mắt hình chữ U và hình chữ T với những ai chưa quen việc đều cho là khó, nhưng với người trong nghề thì mỗi lần ghép chỉ tốn một, hai phút là xong.

Nếu việc này có hai người phụ lực với nhau: thợ chánh sử dụng con dao mũi nhọn để mở miệng ghép, còn thợ phụ chỉ chuyên quấn dây nylon, thì một giờ họ có thể ghép được cả trăm mắt. .

Cách ghép hình chữ T

H1 Dùng mũi dao rạch hình chữ T sâu vào vỏ cây ghép

H2 Lật hai mí thân chữ T ra hai bên

H3 Đặt mắt ghép đúng vào vị trí

H4 Quấn chặt dây nylon quanh vết ghép

Việc ghép mai tuy dễ, nhưng cái khó là làm sao đạt được tỷ lệ mắt ghép sống trên 80% mới là điều đáng quan tâm. Việc này, đối với những nghệ nhân sống trong nghề lâu năm, giàu kinh nghiệm, thì lại không quá khó. Kinh nghiệm lâu năm trong nghề đã giúp cho họ biết được nhiều điều để tiên liệu trước như:

• Chỉ nên ghép mai vào những tháng cuối mùa mưa, vì lúc này thời tiết mát mẽ, cây nhiều nhựa, giúp chồi ghép và cành ghép dễ sống.

• Trước ngày ghép vài ba tháng ta nên vô phân tưới nước đầy đủ, làm cỏ dại và vun gốc cho cây làm gốc ghép sinh trưởng và phát triển tốt hơn.

• Cây mai mẹ cho cành và mắt ghép trước đó vài tháng cũng cần được bón thúc phân đạm và phân lân, giúp tăng trưởng mạnh hơn.

• Chỉ mở miệng ghép ở nơi vỏ cây gốc ghép trơn láng, xanh tươi vì đó là vùng nhựa nguyên lưu thông dồi dào, nhờ đó vết ghép mới mau lành.

• Mọi thao tác cho việc tháp cần nhanh chóng, như vậy cành ghép và mắt ghép dễ sống hơn, vì nhựa nguyên chưa bị khô.

• Sau khi ghép xong, nên bôi thuốc sát trùng như sunlfat đồng bên ngoài vết ghép và quấn dây nylon thật chặt giữ cho mối ghép được khít khao hơn, giúp nhựa nguyên dễ dàng lưu thông nuôi sống cành và mắt ghép ngay từ khi vừa được ghép xong.

3. TÌM NGUỒN MAI HOANG DÃ.

Ngoài việc nhân giống để có mai con mà trồng, giới chơi mai kiểng xưa còn có thêm cái thú lặn lội săn tìm mai hoang dã bên ngoài về trồng làm kiểng.

Mai mọc hoang ngoài bờ bụi, ở bìa rừng nhiều vô số, nhất là ở những vùng nông thôn xa xôi. Mai hoang có nhiều cỡ tuổi, có cây còn tơ, nhưng cũng lắm cây đã được vài ba mươi tuổi trở lên.

Do không có bàn tay con người chăm sóc, tưới bón, lại phải sống trong môi trường không mấy thích hợp như đất đai khô cằn, mưa nắng bão tố vùi giập triền miên nên đa số cây tàn tạ, cụt ngọn, gãy cành... thế nhưng, với "con mắt nhà nghề" người ta vẫn có thể tìm ra được nhiều cây có dáng đẹp, có khả năng trở thành cây kiểng quí, nếu bỏ công "tu bổ" lại...

Đây được coi là dịp tốt giúp ta trổ tài "dụng mộc": Nếu gặp cây mai có bộ rễ bò lan trên mặt đất quá đẹp, phần gốc lại to lắm u nần chẳng lẽ lại bỏ đi, dù phần thân bên trên còi cọc? Hoặc nếu tìm được cây mai có tuổi đời gần trăm năm, thân lớn hơn hai gang tay, dáng ngã đổ như tướng đứng của một cụ già, dù phần thân nhiều chỗ bị toác lở, thương tật, dễ gì có kẻ chê bai?...

Thông thường với mai hoang dã khi bứng về nhà đều phải dưỡng trồng lại một thời gian, có khi mất cả năm để chúng có cơ hội hồi sức. Sau đó, tùy vào đặc điểm dáng thế của từng cây ra sao mà có hướng uốn tỉa.

hoặc tháp ghép cho phù hợp "giúp" chúng trở thành cây mai kiểng có giá trị.

C. TRỒNG CHẬU, TRỒNG GIỎ

Nếu chỉ cần trồng với số lượng ít, ta có thể nhân giống mai con trực tiếp vào chậu hay vào giỏ tre cũng tốt.

Chậu để trồng mai nếu dùng loại "chậu chợ" làm bằng đất nung vừa bền lại giá rẻ. Nếu dùng loại chậu trung có đường kính 30 phân và chiều sâu cũng tương đương như vậy có thể giúp mai con sống đến lúc trưởng thành.

Còn giỏ đan để trồng mai vốn làm bằng nan tre chỉ trồng tạm trong vòng một năm là hư hỏng, vì vậy dùng để ương cây con thì được.

Trước hết, ta trộn đất với phân chuồng hoai cho đều rồi đổ đầy chậu (giỏ), sau đó ươm hột mai giống vào. Mỗi chậu nên ươm hai ba hột, sau này nhổ bỏ những cây mọc yếu, chỉ chừa lại một cây mập, mạnh trồng cho đến lớn mà thôi.

Chậu và giỏ tre cũng được dùng để trồng mai con từ vườn ươm bứng vào.

Đất trong chậu vốn ít nên không đủ chất dinh dưỡng nuôi cây mai được lâu dài, vì vậy cần có sự bón lót cho cây vài lần trong năm theo định kỳ nhất định và vài năm phải thay đất mới vô chậu.

Do việc sửa cây uốn thế phải bắt đầu từ mai con, mai tơ, nên ta có thể thực hiện sở thích của mình trên cây mai con từ trong những chậu này. Khi công việc uốn tỉa cơ bản đã hoàn thành, lúc bấy giờ ta sang cây qua chậu kiểng tốt mà trồng mới thật ưng ý.

Nói đến chậu kiểng trồng mai thiết nghĩ không nên đề cập sơ qua được. Người chơi mai kiểng, nhiều người quý cây mai đẹp của mình thì ít, nhưng lại quý cái chậu trồng cây mai đó lại nhiều hơn. Vì rằng, có những cái chậu xưa bây giờ đã liệt vào thứ hiếm có nên nó vô giá, không có tiền nào mua nổi, (mà chưa chắc đã mua được).

Với những chậu xưa, cótừ cả trăm năm trước hiện nay còn lại không được bao nhiêu, mà đa số lại nằm rải rác trong các ngôi cổ tự. Tuy thời gian qua đã lâu, nhưng bụi thời gian không làm mờ phai nổi nước men và những nét hoa văn sắc sảo viền quanh chậu. Trên chậu xưa thường có chạm hình người như ngư ông, tiều phu, như bát tiên quá hải, các nhân vật trong các pho truyện Trung Quốc, có chậu chạm hình long, lân, quy, phụng hoặc hoa lá; có chậu khắc nổi những chữ, những câu châm ngôn, danh ngôn bằng chữ Nho với ý nghĩa vô cùng thâm thúy nói về đạo lý làm người, hoặc những lời chúc tốt đẹp...

Chậu đời nay, phần nhiều nhái kiểu chậu xưa từ hình dáng đến hoa văn, nhưng không những nước men kém mà đường nét chạm khắc cũng không được sắc sảo;

có điều giá cả hợp với túi tiền của đại chúng. Với những chiếc chậu ra lò từ năm bảy chục năm trước tại các lò gốm Lái Thiêu, Biên Hòa... lưu giữ được cho đến nay cũng được dân trong nghề đánh giá cao.

Xưa nay, nghệ nhân chơi mai kiểng không những kén chọn cây mai mà còn kén chọn cả chậu trồng. Hễ ai trong tay có gốc mai vừa ý thì thế nào ngày đêm cũng ước vọng tìm được chiếc chậu có giá trị tương xứng mà trồng. Thật vậy, cây mai cổ với trăm năm tuổi thọ, truyền tay biết bao nhiêu đời người mà nay đặt vào cái chậu với nước men nhếch nhác thì quả là bất xứng. Ngay với cây mai ghép ba bốn sắc hoa hay mai bonsai, người trồng phải lao tâm nhọc trí tìm cho ra cái chậu thật ưng ý mới vừa lòng.

Trồng chậu càng to cây mai càng tươi tốt, do lượng đất, phân chứa trong chậu được nhiều. Thế nhưng không phải bất cứ cây trồng vào chậu nào cũng được. Nó phải là hợp. Hợp ở đây nên hiểu là hợp với khiếu thẩm mỹ của đa số người thưởng ngoạn. Vẻ đẹp chỉ đến khi giữa cây và chậu có sự tương xứng, có sự cân đối, được đồng thanh đồng thủ với nhau. Cây mai có giá trị mà đem trồng vào cái chậu xấu xí rẻ tiền thật là không hợp.

Với cây mai to cao thì chỉ xứng với cái chậu vừa lớn vừa sâu. Với chậu có đường kính rộng đến cả thước thì trồng cây mai có đường kính đoạn gốc từ 15 đến 20 phân mới vừa. Còn loại mai ghép dù có gốc lớn cũng

nên trồng vào chậu có chiều sâu tương đối, chậu sâu quá lại không hợp.

Còn một điều cần đề cập đến là cây trồng vào chậu nhất thiết không phải chỉ đặt vào vị trí giữa trung tâm chậu mới đúng cách. Cây phải trồng vào giữa nếu cây đó có thế thẳng đứng. Cây phải đặt chệch một bên nếu được uốn theo thế thác đổ, gió đùa...

Điều này nằm trong quy tắc về kỹ thuật trồng cây kiểng mà nhiều người đã biết.

D. SẮM DỤNG CỤ CHUYÊN DÙNG.

Trồng cây kiểng tuy công việc nhẹ nhàng nhưng mang tính kỹ thuật cao nên trong công việc cần đến sự hỗ trợ của nhiều thứ dụng cụ chuyên dùng.

Với người thợ có tay nghề cao, họ rất khéo tay lại linh động xoay trở để tự lo toan được nhiều công việc uốn tỉa cây kiểng một cách tài tình, nhưng nếu có những dụng cụ chuyên dùng thì công việc của họ càng chóng vánh hơn. Đối với những công việc nặng nhọc, hoặc công việc mang tính kỹ thuật và mỹ thuật cao như đào bới, cưa cắt thân, nhánh... nếu thiếu dụng cụ chuyên dùng hỗ trợ thì dù thợ giỏi lắm khi cũng làm hư việc.

Nói tóm lại, nếu trồng tỉa năm ba cây kiểng chưng trong vườn nhà thì không cần thiết phải bỏ tiền ra mua sắm dụng cụ chuyên dùng, nhưng nếu chuyên sống với nghề cây kiểng, chúng tôi khuyên quí vị nên sắm các dụng cụ sau đây:

• Cuốc xẻng.

• Kéo cắt rễ cây.

• Kéo chuyên dùng cắt cành và thân cây nhỏ.

• Lưỡi cưa sắt, dùng cưa gốc và thân cây mai già.

• Dao nhỏ mũi nhọn.

• Dao chuyên dùng ghép tháp cây kiểng.

• Khay inox hay khay nhựa dùng đựng cành ghép.

• Bình phun thuốc trừ sâu.

• Bình tưới phun sương.

• Sulfat đồng, sơn, vôi (ăn trầu) dùng bôi bên ngoài vết cắt ngăn ngừa nấm xâm nhập làm hư thúi mối ghép...

Những dụng cụ chuyên dùng cho nghề trồng kiểng trên đây, nếu khéo tay, nhiều loại ta có thể tự chế để dùng, đỡ tốn tiền mua sắm.

E. PHÂN BÓN.

Phân bón cho mai kiểng gần như mỗi thời đều có một cách.

• Thời xa xưa, ông bà mình trồng mai kiểng vào chậu với lượng đất là chính, phân chuồng trộn vào là phụ. Vì các cụ nghĩ rằng cây mai vốn dễ trồng, dễ sống, không quá kén đất, vì vậy trong 10 phần thì đất đã chiếm 9 phần, chỉ bón lót thêm một phần phân chuồng

hoai mà thôi. Không mấy ai nghĩ đến việc bón thúc thêm cho mai đủ phân để tăng trưởng tốt hơn. Có chăng thỉnh thoảng họ cho vào ít phân chuồng hay tưới vào cây vài gáo nước tiểu pha với nước lã...

• Cách đây khoảng nửa thế kỷ, giới trồng mai với kinh nghiệm riêng của mình, họ tăng thêm lượng phân bón vào chậu để cây mai được tươi tốt hơn: khoảng ba phần phân trộn với bảy phần đất. Phân bón mai là phân bò khô đập ra cho tơi nhuyễn.

• Thời gian gần đây, số lượng phân bón pha trộn vào đất trồng mai được tăng lên thêm vài phần nữa. Thường là nửa đất, nửa phân. Và, ngoài phân bò khô ra, còn sử dụng thêm phân tro trấu và phân bổi. Phân tro trấu là dùng trấu của các nhà máy xay xát lúa gạo, chất đống un lên thành than. Còn phân bổi là hỗn hợp rác rến, lá cây, phân chuồng và đầu tôm, xương cá cùng những thức ăn thừa thải khác... chất đống lại rồi ủ lâu ngày cho hoai mục thành phân. Nhiều vùng ở đồng bằng sông Cửu Long như Vĩnh Long, Cần Thơ, Ô Môn... nông dân có kinh nghiệm chất rơm rạ lên thành đống cao, rồi ngày ngày tưới nước đủ ẩm, độ mười ngày đảo đống rơm rạ giúp chúng mục nát và màu vàng của rơm biến thành màu đen của đất mùn làm phân rất tốt.

Ngày nay, nhiều nghệ nhân trồng mai kiểng không dùng đến đất, hoặc chỉ với một số lượng rất ít, phần còn lại là phân tro trấu, mùn xơ dừa, vỏ đậu phộng... vì vậy, bưng chậu mai lên không ai còn cảm

thấy nặng nề nữa! Người nào "sang" hơn một chút thì sử dụng thêm loại phân Dynamic Lifter nhập từ Úc là loại phân hữu cơ đậm đặc, bón mai rất tốt, nhưng giá hơi cao.

Ngoài phân bón lót ra, trước và sau mùa mưa mỗi năm, nên dùng phân hữu cơ và vô cơ bón thúc vào chậu mai để giúp cây kiểng quí của mình tăng trưởng tốt hơn.

• Với cây mai tơ hoặc cây mai còi cọc nên bón phân N – P – K với tỷ lệ 30 – 10 – 10 để kích thích cây đâm chồi nẩy tược.

• Khoảng Tết Trung Thu hằng năm, nhằm kích thích mai sai hoa trong dịp Tết, nên bón phân N – P – K với tỷ lệ 10 – 30 – 30 ...

• Nét đẹp của cây mai ghép nhờ vào nghệ thuật tháp ghép (ghép cành, ghép mắt) nghệ nhân hoa kiểng thời nay đã thực hiện được "di hoa tiếp mộc" mà người xưa từng ao ước nhưng không mấy ai làm được.

Di hoa tiếp mộc có nghĩa là đổi hoa này thành ra hoa khác, kết nối cây này với cây khác để thành một cây hoa vừa lạ vừa đẹp. Người xưa dùng câu này với ngụ ý nói đến thủ đoạn gian xảo của kẻ tiểu nhân. Còn với nghệ thuật trồng kiểng thì đây được coi là chuyện kỳ công, ngày xưa ít ai đủ tài thực hiện được...

Ngày nay, nhờ vào kỹ thuật tháp ghép, trong lĩnh vực cây ăn trái, người ta không những dễ dàng ghép được những cây có quan hệ họ hàng về mặt thực vật với nhau, mà còn ghép thành công được những cây

khác họ, thậm chí còn khác loài với nhau như: Chanh ghép với Lê chẳng hạn...

Còn với hoa mai, kết quả của thuật tháp ghép ra sao chắc quí vị cũng đã từng biết đến, từng tận mắt chứng kiến: Gốc là giống mai Tứ quí hay mai vàng 5 cánh mà ghép thành công với nhiều giống mai khác ra cây mai ghép đủ màu: bạch mai, hồng mai, thanh mai. Gốc là giống mai vàng 5 cánh, nhưng ghép ra cây mai Giảo, Huỳnh Tỷ, Cửu Long với hoa 12 cánh, 24 cánh kết thành 2 tầng, 3 tầng, khiến người thưởng ngoạn dù khó tính đến đâu cũng phải tấm tắc khen vừa lạ vừa đẹp...

Nhờ vào kỹ thuật ghép cành, ghép "bo" cộng thêm việc uốn tỉa khiến cây mai ghép có một dáng thế độc đáo, không còn mang dáng vẽ bình dị, mộc mạc như mai "nguyên thủy" bình thường nữa.

Một cây mai ghép đẹp, chỉ nói đến phần dáng thế không thôi cũng tạo được những nét gợi nhìn, nó vừa mang dáng dấp của một cây kiểng cổ, lại vừa có những thế lạ của kiểng bonsai.

CHỌN ĐẤT TRỒNG MAI

Mai là cây hoa kiểng dễ sống, sống mạnh và được coi là giống cây dễ trồng nhất.

Cây mai không quá kén đất, các loại đất thịt, đất cát pha, sét pha, đất phù sa, đất đỏ ba dan, thậm chí đất có lẫn đá sỏi... vẫn trồng được mai, miễn là đất đó không phải là đất chết, đất quá nghèo nàn chất dinh dưỡng đến không trồng được cây.

Ngoại trừ đất bị nhiễm mặn, đất bị nhiễm phèn nặng và đất bưng có mạch nước ngầm khá cao, tầng đất mặt mỏng thì mai không sống được. Nếu cây nào sống được cũng sẽ yếu, phát triển chậm.

Cây mai kỵ đất bị úng thủy, đất thường bị ngập lụt, vì rễ cái (rễ trụ) của mai rất dài nên gặp nước ngập lâu ngày rễ sẽ thúi khiến cây úa héo và chết dần.

Với những nơi có tầng đất mặt dày như đất miền Đông Nam bộ, đất vùng Tây Nguyên, cây mai sống tốt, phát triển mạnh, nhờ vào rễ cái ăn sâu vào lòng đất để hút dưỡng chất lên nuôi cây.

Ngoài rễ cái ra, cây mai còn có vô số rễ bàng mọc tua túa quanh đoạn cổ rễ, có nhiệm vụ hút các chất dinh dưỡng trong tầng đất mặt để nuôi cây. Rễ cái bị thúi hay bị đứt không có khả năng mọc dài ra được, nhưng rễ bàng lại khác, bị đứt chúng lại mọc ra, vì vậy bộ rễ bàng cũng đóng vai trò quan trọng cho việc sinh trưởng và phát triển của mai.

Vì vậy, mỗi khi cuốc xới chung quanh gốc, dù với cây trồng ngoài vườn hay trong chậu kiểng, ta nên cố tránh làm đứt các rễ bàng. Cũng vậy, khi bứng mai con, mai lứa từ vườn ươm ra trồng ở chậu, ta cũng nên cố bứng bầu đất cho lớn để tránh xâm hại đến hệ thống rễ con này của cây, như vậy cây mới sống khỏe được.

Đã có nhiều người than phiền khi mua cây mai đã được bứng sẵn vào bầu đất để đem về trồng thì cây cứ úa héo dần rồi chết, mặc dầu khi mua thì thấy cây tươi tốt, về nhà tưới đầy đủ nước, đặt cây vào chỗ mát theo đúng lời căn dặn của người bán. Tại sao cây mai đó chết? Có nhiều nguyên nhân, nhưng chắc chắn nguyên

nhân chính là do khi bứng không cẩn thận đã làm đứt rễ cái và rễ con khá nhiều.

Vì vậy, khi mua cây mai còn nằm trong bầu đất, ta nên chú ý nhiều đến bộ rễ của cây có bị thương tổn nhiều hay không rồi hãy xét chọn đến các phần khác. Nên chọn những cây được bứng với bầu đất to, nguyên khối.

Trồng một vài cây, năm mười cây để chơi trong vườn nhà thì không nói làm gì, nhưng nếu trồng đại trà trên năm ba công đất đến vài ba mẫu đất trở lên để lấy cây lấy bông cung ứng cho thị trường rộng lớn bên ngoài, thì còn có nhiều vấn đề chúng ta phải quan tâm đến.

Chẳng hạn, ngoài việc điều nghiên cấu tạo của đất ra sao, ta còn phải chú ý đến điều kiện sinh thái của mảnh đất dự định trồng đó có phù hợp với cây mai hay không.

Theo cung cách làm ăn xưa nay của người đời, khi đã gọi là "chơi" thì dù có tốn kém đến bao nhiêu cũng không hề tiếc. Nhưng khi đã bắt tay vào việc làm ăn kinh doanh, dù lớn hay nhỏ, đồng vốn bỏ ra phải nghĩ đến kiếm được đồng lời. Nếu trồng mai đại trà để kinh doanh thiết nghĩ ta cũng phải tính theo cách đó mà thôi.

Cây mai tuy dễ trồng, thích nghi được với nhiều loại đất, nhưng cũng giống như đa số các giống thực vật khác, nó cũng chỉ thích nghi được với một hệ sinh thái riêng.

Đúng ra, cây mai chỉ thích hợp nhất với đất đai và khí hậu ở Nam bộ và một số tỉnh dọc duyên hải miền Trung, từ Nha Trang đổ vào.

Ở miền Bắc Trung bộ và vùng Bắc bộ, trồng mai tuy vẫn sống nhưng sinh trưởng không tốt, ra hoa trái mùa. Chính vì lẽ đó, ngoài Bắc nhiều người cũng thích chơi mai, cũng rất muốn có Mai chưng trong ba ngày Tết Nguyên đán, nhưng do không trồng được nên phải mua Mai từ Nam bộ đưa ra. Đó cũng là lý do độ mười năm gần đây, năm nào vào dịp Tết, thương lái cũng vào Nam lùng sục đến các nhà vườn tìm Mai tốt để chở ra Bắc cung ứng cho thị trường ngoài ấy.

✧ *Về nhiệt độ*: cây mai thích hợp với những nơi có khí hậu nóng ẩm, từ 25^0 C đến 30^0 C là tốt nhất. Nó có thể chịu đựn được khí hậu cao hơn trong nhiều ngày, thậm chí nhiều tháng, nhưng với vùng có khí hậu mát lạnh dưới 10^0 C thì mai sinh trưởng kém. Một khi cây đã sinh trưởng yếu thì còn gì hy vọng đến việc thưởng thức hoa.

✧ *Về ánh sáng*: cây mai ưa nắng, nhưng khả năng chịu khô hạn chỉ ở mức tương đối. Nếu hạn hán lâu ngày đến nỗi đất đai khô cằn thì phải tưới nước kịp thời. Số giờ nắng trong năm trên dưới 2.000giờ tại Nam bộ thích hợp với sự sinh trưởng của cây mai. Số giờ nắng trong năm dưới 1.600giờ không thích hợp với mai. Đó cũng là lý do các tỉnh Bắc Trung bộ và Bắc bộ trồng mai không đem lại kết quả tốt.

✧ *Về mưa*: cũng giống như cây điều (đào lộn hột) mai thích hợp với những vùng đất có hai mùa mưa và nắng rõ rệt. Trong mùa mưa thì mưa nhiều, nhưng mùa

nắng lại trùng vào mùa cây thay lá, trổ hoa. Ở miền Nam, năm nào mà thời tiết cuối năm thay đổi như mưa nhiều hoặc giá lạnh thì mai sẽ nở hoa không đúng ngày.

- *Về gió*: cây mai không ngã đổ, tróc gốc vì gió to, do nó có rễ cái khá dài (với cây già rễ cái dài hơn một thước) cắm sâu vào lòng đất để giữ vững thế đứng cho cây. Cành nhánh của mai cũng dẻo không bị gãy trước gió lớn. Thế nhưng, trồng trong vùng thường xuyên có gió bão lại bất lợi, lá mai sẽ khô héo vì lượng nước tích chứa trong lá sẽ bốc hơi nhanh, ảnh hưởng không ít đến sự sinh trưởng của cây. Đến mùa cây ra hoa, nếu gặp gió lớn thì sự ảnh hưởng xấu về gió lại càng tệ hại hơn nữa: hoa nhỏ, chậm phát triển, rụng nhiều... Mai chỉ thích hợp với vùng có gió nhẹ, sức gió từ 2m đến 3m một giây là vừa.

Tóm lại, muốn trồng mai đại trà trên diện tích rộng thì ngoài việc nghiên cứu cấu tạo của đất có thích hợp với cây trồng này hay không, ta còn phải quan tâm đến hệ sinh thái của vùng đất có hợp với cây mai hay không. Mặc dầu, mai là loại cây rất dễ trồng.

CHĂM SÓC CÂY MAI

Cây mai tuy dễ trồng, dễ sống, nhưng không phải vì thế mà ta lãng công chăm sóc được.Mai trồng đại trà ngoài vườn thì có thể nhẹ công chăm sóc hơn là những cây mai đã qua bao nhiêu lần tuyển lựa, được nằm trong vườn kiểng.

Thú chơi bao giờ cũng lắm công phu, dù là nghệ nhân, trót đa mang với thú chơi phải bỏ công chăm sóc, mất ăn mất ngủ vì nó cũng chấp nhận, như vậy niềm vui và sự cảm hứng mới chấp cánh dâng cao.

Trên đời, có nhiều người lắm tiền nhiều của, thích chơi cây kiểng, nhưng việc chăm sóc cho vườn cây lại giao người khác lo liệu. Thành thật mà nói cách chơi đó không đủ sức để giải muộn tiêu sầu, không đem lại

nhiều hứng khởi bằng người hàng ngày tự tay tỉa lá bắt sâu, sáng ra với ca nước rửa mặt trên tay đồng thời tưới cây luôn thể.

Chăm sóc cây mai cũng có nhiều việc phải làm như:

1. TƯỚI NƯỚC.

Cây mai tuy chịu nắng hạn, nhưng điều này không có nghĩa là giống cây này có khả năng chịu được hạn cao.

Trong mùa nắng, ta nên chăm lo tưới nước cho cây. Với mai trồng đại trà ngoài vườn, mỗi ngày hoặc cách ngày tưới nước một lần mới tốt. Tưới thẳng vào gốc và xịt nước với tia nước nhỏ lên khắp tán lá càng tốt thêm. Nên tưới vào sáng sớm (trước 9 giờ) hoặc tưới vào lúc chiều, khi tia nắng không còn gay gắt.

Vào mùa mưa, mai trồng vườn khỏi tưới cũng được, trừ trường hợp nhiều ngày nắng gắt kéo dài thì phải tưới nước để giữ đất được ẩm.

Mai kiểng trồng trong chậu thường bị khô nước vì đất chứa trong chậu quá ít nên không giữ ẩm được lâu. Do đó, mai kiểng trồng chậu phải tưới nước mỗi ngày, ngày tưới hai lần sáng, chiều mới tốt.

Tưới nước vô chậu không nên gấp gáp, tưới từ từ nước mới ngấm đều khắp các ngõ ngách trong chậu, các rễ mới tìm được nguồn nước mà hút lên nuôi cây. Nếu trồng nhiều, ta tưới sơ qua các chậu một lần, sau đó tưới thêm lại một lần nữa.

Phải dùng nguồn nước sạch để tưới và là nước ngọt mới tốt. Nước nhiễm phèn, nhiễm mặn không hợp với cây mai.

Khi tưới nước vô chậu, thỉnh thoảng cũng nên để ý đến những chậu rút nước quá chậm, hoặc có triệu chứng úng nước. Lý do là lỗ thoát nước ở đáy bị đất cát bít kín, cần phải dùng que nhỏ thông ngay, nếu để lâu cây mai đó sẽ chết, vì bộ rễ bị hư thúi.

Vào mùa mưa, việc tưới nước đỡ vất vả hơn, chỉ khi nào nắng to liên tiếp trong nhiều ngày liền khiến mặt đất trong chậu quá khô thì mới tưới cho đất được ẩm.

Trồng mai mà thiếu nước tưới cây sẽ sinh trưởng kém, dấu hiệu thấy rõ nhất là là cây vàng úa và rụng dần. Đó là chuyện đại kỵ, vì hễ lá rụng là cây ra hoa. Trường hợp cây mai ra hoa bất thường này (không phải là dịp Tết) sẽ làm cây suy yếu. Ai trồng mai cũng nên chú ý đến việc này.

2. BÓN PHÂN.

Như phần trên đã đề cập, trồng mai phải bón phân. Nếu biết chắc là đất trồng không được màu mỡ, thiếu chất dinh dưỡng cần thiết nuôi cây thì lại càng phải bón phân nhiều hơn nữa.

Không nên nghĩ rằng: trồng mai chỉ để khai thác hoa trong dịp Tết, chứ không phải trồng các giống cây ăn trái hoặc cây lương thực mà phải tốn tiền phân, để rồi cả năm không bón cho cây hoa này một tí phân nào cả!

Ai bảo hoa mai không phải là... tiền? Thật ra, có khi trồng mai còn có lợi hơn trồng một số giống cây khác! Cứ nhìn giá mai trong những ngày cận Tết thì đủ thấy những cây mai tốt có giá trị đến mức nào!

Trồng mai phải bón phân, nhất là đối với cây trồng trong chậu. Nên bón thúc một năm hai lần, trước và sau mùa mưa. Vụ bón trước mùa mưa là thúc cây mau phát triển và vụ bón trước mùa nắng là thúc cây có lực để phát triển hoa. Kinh nghiệm cho thấy, cây mai nào được tưới nước vun phân đầy đủ thì cả năm cây tươi tốt và mùa Tết sẽ sai hoa và rất lớn.

Cây mai thích hợp với phân chuồng và phân bổi (phân rác mục) kế đó là phân bánh dầu. Về phân vô cơ thì có NAP hoặc Urê... Thật ra, số lượng phân bón cho cây mai trong năm không nhiều, nên sự tốn kém cũng không là mối bận tâm quá lớn.

3. *DIỆT CỎ*.

Cỏ dại đối với cây mai trồng ngoài đất cũng như trồng trong chậu kiểng chẳng khác gì chuột bọ và chim trời phá hoại lương thực của ta. Cỏ dại tranh ăn chất bổ của phân được bón vào đất, vì vậy hễ thấy cỏ dại là phải trừ tuyệt ngay.

Cỏ trong chậu thì nhổ bằng tay, nên tưới nước trước cho đất mềm để dễ nhổ hết gốc. Cỏ ngoài vườn mai thì phải cuốc xới cho tróc hết gốc rễ, sau đó gom lại đốt bỏ.

Nên diệt cỏ vào trước mùa mưa hàng năm, nếu không cỏ sẽ mọc thành... rừng, công việc diệt cỏ lại càng vất vả hơn.

4. BẮT SÂU.

Cây mai có đặc tính kháng bệnh cao, nên ít bị sâu rầy phá hại, thế nhưng không phải là không có điều đáng lo ngại. Hàng ngày hoặc đôi ba ngày một lần ta nên quan sát trên lá, trên cành, trên thân cây mai xem có bị các loại sâu rầy thì nên tận diệt ngay, đừng để chúng đủ thời gian lây lan sang phá hại những cây khác, khó trị.

a. Sâu đục thân:

Cây mai sống khỏe nhưng lại dễ chết vì giống sâu cực nhỏ gọi là "sâu đục thân". Xưa nay, người trồng mai nào cũng thù ghét loại sâu này, vì thường khi phát giác ra sự hiện diện của chúng thì cây mai quý giá của mình, nếu không chết đứng thì cũng phải cưa cành, chặt nhánh.

Sâu đục thân tác hại bằng cách đục một lỗ nhỏ bằng đầu que nhang vào nhánh cây, hay thân cây để chui vào trong đó âm thầm đục rỗng lõi gỗ và làm chết phần cây bị nó tác hại.

Nếu quan sát kỹ ta sẽ thấy bên ngoài chỗ chúng đục lỗ có một ít bột gỗ như dạng mạt cưa mịn vương ra ngoài. Nên dùng mũi dao nhọn khoét rộng lỗ ấy ra, nếu tìm thấy sâu thì giết ngay, còn không thì bơm xịt thuốc trừ sâu vào đó để giết cho bằng được con sâu quái ác ấy.

Trường hợp để lâu không phát giác được thì bộ phận nào của cây bị sâu ăn sẽ tàn héo và chết dần. Những cây mai có cành lá bị héo úa thì nên hiểu cành đó đã bị sâu đục thân tấn công. Ta chỉ còn cách chặt bỏ ngay nhánh cây đó để cứu những nhánh cây lành mạnh khác. Thỉnh thoảng có một cây mai lớn tự nhiên chết đứng trong vườn, cưa xuống mới thấy nó đã bị sâu đục thân khoét rỗng hết phần ruột bên trong!

Với những vườn mai có xịt thuốc trừ sâu theo định kỳ, thường tránh được thứ sâu bệnh này tác hại. Dùng thuốc Basudin hay Malathion rất tốt để trừ loại sâu phá hoại này.

b. Rầy Bông:

Sở dĩ có tên là rầy bông vì thân rầy màu trắng lẫn lộn với sắc đen, xuất hiện với số nhiều, bám chi chít dày đặc vàod cành mai đứng xa trông như cây trổ bông trắng vậy.

Giống rầy này tác hại nặng làm hư hại cành lá và nhiều khi dẫn đến cả cây hoặc cả vườn mai bị chết. Nhà vườn trồng mai nào cũng ngán ngại khi thấy giống rầy này xuất hiện trong vườn mai của mình.

Thoạt tiên, chúng chỉ xuất hiện với số ít, bu bám vào các đọt non của cây mai để hút nhựa. Sau một thời gian ngắn nếu không bị tiêu diệt kịp thời, chúng sẽ lây lan qua các đọt khác, chẳng bao lâu khắp vườn mai đã trắng xóa với rầy bông.

Cành mai nào đã bị rầy bông phá hại thì héo rủ xuống rồi chết dần do bị hút hết nhựa. Một cây mà có nhiều cành khô héo như thế thì cả cây cũng chết luôn.

Để trừ loại rầy này, khi thấy chúng vừa xuất hiện trên đọt mai nào thì dứt khoát bẻ bỏ cành đó đừng thương tiếc, rồi đem ra khỏi khu vực trồng mai đốt bỏ. Sau đó, ta dùng thuốc rầy xịt ngừa một lần lên tán lá của cây mai đó và cả những cây chung quanh với diện tích rộng chừng nào tốt chừng ấy.

Gặp trường hợp rầy đã xuất hiện quá nhiều, xịt thuốc rầy theo cách đó, nhưng phải xịt nhiều lần hơn, mỗi tuần ba lần cho đến khi nào biết chắc là đã trừ hẳn được.

Ngoài rầy bông, vườn mai thỉnh thoảng còn bị loại rầy đen phá hại. Trừ rầy đen cũng xịt thuốc theo cách trên.

Kinh nghiệm cho thấy, nếu vườn mai nào xịt thuốc rầy theo định kỳ hàng năm thì ít khi bị rầy bông tấn công, mà dù chúng có xuất hiện đi nữa cũng không gây tác hại lớn.

c. Sâu tơ:

Đây là giống sâu nhỏ chuyên ăn lá mai non. Chúng có thể xuất hiện quanh năm, nhất là mùa mai ra lá non. Gọi là sâu tơ vì chúng nhả những sợi tơ nhỏ như tơ nhện quấn hết lá non đầu cành mai lại với nhau, rồi ăn dần cho đến lúc hết đọt.

Nếu ít thì ta lần lượt phá bỏ các tổ tơ của chúng và bắt sâu giết đi. Còn xuất hiện nhiều thì nên sử dụng thuốc rầy trừ chúng.

d. Sâu nái:

Sâu nái lớn hơn sâu tơ nhiều lần, tác hại của nó cũng như sâu tơ là chuyên ăn lá mai non. Sâu nái mình có nhiều lông chơm chởm, nếu đụng vào thì trên da sẽ bị dị ứng với chứng ngứa ngáy rất khó chịu.

Vì vậy, không nên bắt chúng bằng tay mà nên lảy bỏ chiếc lá mà chúng đang bám vào (chỉ bám vào mặt dưới của phiến lá). Sâu nái còn nhỏ thì màu xanh, lớn lên trở thành màu nâu.

Nếu chúng xuất hiện nhiều là chuyện đáng lo, chỉ còn cách xịt thuốc rầy là trừ tuyệt.

Tóm lại, sâu rầy phá hại cây mai tuy ít nhưng cũng đáng ngại. Cách phòng ngừa là nên xịt thuốc rầy theo định kỳ hàng năm, khoảng vài tháng một lần mới tốt. Thường thì các nhà vườn hay xao nhãng việc này, nhiều người cho là không quan trọng, chờ lúc nước đến chân lại nhảy không còn kịp nữa.

5. THEO DÕI CÂY CHIẾT, GHÉP.

Chiết mai cũng như ghép mai là những công việc khó khăn, đòi hỏi chuyên môn cao mới dễ đạt được thành công. Thế nhưng, dù chuyên môn đến đâu cũng có lúc gặp thất bại.

Công việc chăm sóc mai cũng gồm cả việc thường xuyên theo dõi sát sao đến những cành chiết, cây ghép ra sao để kịp thời xử lý.

Phải thường xuyên tưới nước để giữ bầu đất cành chiết luôn luôn được ẩm thì mới hy vọng thành công. Bầu đất này chỉ cần mất nước một đôi ngày thì dù rễ non có lú ra cũng bị chết khô. Tốt hơn hết, nên dùng một hộp thiếc hay một cái lon sữa to, chứa đầy nước, đáy lon, đáy hộp đục một lỗ nhỏ cho nước rỉ ra từng giọt nhỏ, rồi tìm cách treo cái lon nước đó trên bầu đất để nó được ẩm thường xuyên, liệu chừng khi nào hết nước, ta đến châm nước đầy là ược.

Với những mắt ghép, hàng ngày cũng phải để mắt quan sát xem mắt ghép nó sống không. Nếu không hy vọng thì kịp thời trổ mắt ghép khác, đỡ tốn thời gian chờ đợi. Vì trên một gốc ghép, ta có thể ghép được nhiều nơi với nhiều mắt ghép khác nhau.

6. LẶT LÁ MAI.

Lặt lá mai còn gọi là trẩy lá mai, là việc làm cho mai "rụng" hết là hàng loạt đến mức trụi lũi vào dịp trước Tết.

Trẩy lá là trẩy từng chiếc lá một trên cây mai cho đến khi cây chỉ còn trơ cành mới thôi. Điều này không có nghĩa là phải trẩy từng chiếc là một, vì làm như vậy biết bao giờ mới xong. Nếu trong vườn chỉ trồng một vài cây mai thì trẩy sao cũng được, nhưng trong vườn rộng

lớn, với số lượng cây quá nhiều thì phải biết cách riêng thì mới thanh toán xong công việc trẩy lá được.

Vì rằng, thời gian để trẩy là mai không nhiều, giải quyết xong trong ngày mới tốt. Công việc này mà làm lai rai thì hoa mai ngày Tết không sao nở đúng ngày và như vậy không còn giá trị nữa.

Do đó, vào dịp trẩy lá mai, nhiều nhà vườn phải huy động số lượng nhân công đông đảo, trong đó có cả người nhà già trẻ lớn bé và cả bạn bè kéo nhau ra vườn làm việc tất bật để cho xong công việc.

Việc nhìn qua tưởng dễ, nhưng trẩy lá mai là cả một nghệ thuật, không phải "tay ngang" nào cũng có thể làm được.

Lá mai khi thật già thì chỉ cần lắc nhẹ tay, dù lắc theo chiều nào cũng dễ rụng. Nhưng với lá còn xanh thì cuống lá dính chặt vào cành, nếu không biết cách trẩy thì coi chừng... Có khi rời được khỏi cây nó còn mang theo một đoạn dài vỏ cành nữa, đã làm hư hại nụ hoa mà hư luôn cả cành mang chiếc lá đó.

Với người trẩy lá chuyên môn thì họ làm việc vừa chóng vánh vừa nhẹ nhàng. Một tay họ nắm chặt đầu cành, còn tay kia nắm từng chiếc lá mai trẩy ngược ra sau. Hễ lá này rời cành thì họ trẩy sang lá khác... Việc họ làm trông dễ dàng và nhanh chóng như đang tuốt lá vậy. Còn một cách nữa là một tay nắm chặt đầu cành, tay kia cầm từng chiếc là giật xuôi về phía thuận của

nó... Trẩy theo cách này, dù gặp cuống còn dai cũng không bị xước vỏ.

Muốn cây mai trổ sai hoa thì phải trẩy sạch hết lá non lẫn lá già, miễn là đừng gãy ngọn cành là được.

7. VIỆC UỐN TỈA.

Với những cây mai kiểng, việc uốn tỉa cho cây nên hình nên dáng là việc làm thường xuyên của người làm vườn cũng như nghệ nhân chơi cây cảnh. Chăm sóc cây kiểng cũng có nghĩa là tiếp tục công việc hàng ngày của mình như uốn thân, sửa nhánh và theo dõi sự thành công của công việc đó đã đi đến đâu...Đây là công việc ai cũng say mê, mà một khi đã say mê thì dù có vất vả đến đâu cũng không biết chán.

Tóm lại, việc chăm sóc cho mai không nhiều và cũng không đòi hỏi nhiều công sức lắm. Thế nhưng, vẫn có những việc gần như phải làm thường xuyên mới xong như theo dõi sâu rầy phá hại chẳng hạn.

CHĂM SÓC CÂY MAI KIỂNG

Do cây mai dễ trồng, dễ sống nên việc chăm sóc không nhiều, và cũng không hao tốn nhiều công sức nặng nhọc. Trừ những cây mai kiểng quí hiếm, có giá cao thì chủ nhân của chúng mới bận tâm chăm sóc hằng ngày. Còn những cây mai giá trị tầm tầm bậc trung, chừng đôi ba triệu trở xuống, đa số sau Tết được chủ sang chậu, thay đất mới xong là bị bỏ bê, thỉnh thoảng mới được lưu tâm tưới bón. Mãi đến vài ba tháng cận Tết, việc o bế chăm sóc cho từng gốc mai mới thực sự bận rộn. Vì lúc này có ra sức chăm lo thì mới hy vọng có mai đẹp chơi Tết!

Việc chăm sóc cho cây mai kiểng chủ yếu có những việc cần làm sau đây:

❖ *Sang chậu, thay đất mới:*

Trồng mai trong chậu kiểng, xưa nay thường có lệ "sang chậu, thay đất mới" mỗi năm một lần, diễn ra khoảng vài tuần sau Tết Nguyên Đán. Đó là cách nhà vườn dưỡng mai sau Tết.

Cây mai sau mùa rụng lá và ra hoa, sẽ thay lại toàn bộ lớp lá mới. Vì vậy, cây nào cũng cần được người trồng "hà hơi tiếp sức" thêm thì mới sinh trưởng tốt được. Việc sang chậu, thay đất mới cho cây vào lúc này là cần thiết và đúng thời điểm.

Việc sang chậu chỉ áp dụng cho những cây mai còn tơ, mỗi năm mỗi lớn, chậu cũ năm trước không còn phù hợp nên cần phải thay chậu khác lớn hơn.

Đối với mai trưởng thành, hoặc cây mai lão chỉ thay chậu khi chậu cũ bị sứt mẻ, quá cũ, quá xấu. Chậu còn sử dụng tốt thì không cần thiết phải thay.

Muốn sang chậu mà tránh làm thương tổn đến bộ rễ của cây mai thì trước đó một ngày nên tưới đẫm nước vào chậu cho đất trồng được mềm, không còn đóng vón cục thành cả tảng cứng nữa. Nhờ đất mềm nên hôm sau ta nhấc cây mai ra khỏi chậu với cả bầu đất không mấy khó khăn.

Dịp này nếu sử dụng lại chậu cũ thì cọ rửa cả trong lẫn ngoài chậu cho thật sạch.

Nếu thay chậu mới thì chậu cũ nên đem ra phơi vài nắng, rồi cất giữ vào góc vườn sau này dùng lại.

Để xử lý bộ rễ cũ quá "khổ", nặng nề ta dùng cái móc rễ chọc vào bầu đất để moi bớt đất ra ngoài, sau đó dùng kéo cắt bỏ những rễ già, rễ bị hư giập, bị sâu bệnh... giúp cây mai có bộ rễ nhẹ nhàng hơn, gọn gàng hơn.

Ta cũng cắt tỉa bỏ những cành nhánh mọc rườm rà để tạo lại tán cây cho gọn nhẹ đẹp đẽ hơn. Sau đó trồng cây kiểng vào chậu đất mới được pha trộn nhiều chất giàu dinh dưỡng giúp cây sinh trưởng tốt hơn.

Cây sang chậu, thay đất mới, mấy ngày đầu nên đặt trong bóng râm, hoặc để bên chái nhà mát mẽ. Vài ngày sau mới dời chậu ra nắng từ từ...

❖ *Bón thúc:*

Chậu trồng mai dù lớn cũng không chứa được nhiều chất dinh dưỡng để nuôi cây suốt cả năm, vì vậy ta cần bón thúc cho cây theo định kỳ: từng quí một lần, hay bón theo cách thông thường là trước và sau mùa mưa. Phân bón thúc vào chậu là phân hữu cơ hay phân vô cơ, hoặc dùng hỗn hợp cả hai loại phân này cũng được.

Bón lần đầu nên tăng đạm cao để giúp cây đủ sức đâm chồi nẩy lộc nhanh, với phân NPK : 30 – 10 – 10.

Bón lần hai kích thích cho cây đủ lực ra hoa nên tăng phosphore và Kali nhiều hơn đạm, với phân NPK: 10 – 30 – 30.

Phân hóa học có thể hòa với nước để tưới khắp mặt đất chậu, hoặc rải quanh rìa chậu, khi tưới nước phân sẽ ngấm vào đất từ từ.

Nếu bón thúc cho mai bằng phân hữu cơ thì nên dùng phân bò khô đập cho tơi nhuyễn rồi bón trên lớp đất mặt chậu, hoặc dùng phân bánh dầu, bẻ thành miếng nhỏ bằng ngón tay cái, dùng cây xoi ba bốn lỗ cách xa gốc để nhét phân xuống sau đó lấp kín đất lại...

Đối với những cây mai trồng thẳng ngoài đất vườn như cây mai trồng cạnh bàn vọng thiên chẳng hạn, ra Tết trong tiết xuân mát mẻ, ta cũng tỉa cành tạo tán lại cho gọn nhẹ, sau đó lo bón phân vun gốc.

Bón phân cho cây mai trồng ngoài vườn có nhiều cách, trong đó cách được nhiều người áp dụng rộng rãi là đào một cái rãnh tròn và cạn chừng 20cm, cách gốc với bán kính 30cm để rải phân xuống, sau đó phủ đất lấp kín rãnh lại.

❖ *Diệt cỏ dại:*

Môi trường sống của cây mai kiểng đã tạo điều kiện rất tốt để cỏ dại xuất hiện và sinh sôi nẩy nở càng ngày càng nhiều. Dù có tận diệt hết sạch hôm nay thì một vài tuần sau ta lại thấy chúng xuất hiện.

Vậy cỏ dại do đâu mà có?

Hột cỏ một phần có lẫn trong đất, trong phân chuồng, một phần nữa nương theo gió mà phát tán đi khắp nơi. Hễ gặp môi trường ẩm ướt thì chúng nẩy mầm,

và gặp đất đai màu mỡ ở chậu mai kiểng chúng lại càng sinh sôi nẩy nở nhanh hơn...

Do cỏ dại tranh ăn chất bổ dưỡng có trong đất với cây mai nên hễ thấy cỏ dại xuất hiện ở gốc mai lúc nào thì ta nên tận diệt ngay lúc ấy. Nên nhổ cỏ dại bằng tay, nhổ tận gốc, sau đó gom lại một nơi phơi khô rồi un cháy thành tro.

❖ *Phòng trừ sâu bệnh:*

Cây mai sở dĩ sống lâu năm là nhờ có sức đề kháng cao và ít bị sâu bệnh tác hại. Thế nhưng, cây mai cũng dễ ... sống dở chết dở với các loài sâu nhỏ, đôi khi còn chết khô từ cành đến thân bởi loài sâu nhỏ chỉ bằng cây chân nhang... Vì lẽ đó việc phòng trừ sâu rầy giúp mai sinh trưởng tốt là việc nên quan tâm chú ý thường xuyên, nhất là đối với những cây mai quí hiếm.

• *Bệnh cháy lá:*

Lá cây được đánh giá là "lá phổi" của cây. Cây mai thường bị bệnh cháy lá. Bệnh này không gây chết cây, nhưng dễ làm cho cây suy yếu.

Triệu chứng đầu tiên là ở phần đuôi lá hoặc quanh rìa là có hiện tượng bị khô. Dần dần, phần khô này sẽ ăn lan hết cả phiến lá khiến lá chết khô và rụng xuống.

Bệnh này do nhiều nguyên nhân sinh ra, và chỉ người trực tiếp chăm sóc cây mai mới đoán được và từ đó sẽ có cách chữa trị thích hợp.

– Do bón phân quá liều lượng:

Phân bón đề cập ở đây là phân hóa học, khi bón vào cây sẽ đem lại hiệu quả nhanh, nhưng phải bón đúng liều lượng và bón đúng phương pháp mới đem lại kết quả tốt.

Không nên bón phân vào gốc mà phải bón cách gốc mai với đường bán kính khoảng 30cm, hoặc hòa với nước và tưới.

– Do phun xịt thuốc trừ nấm, trừ sâu quá liều lượng:

Nhiều người do quá quí cây mai hay vườn mai của mình nên đã sử dụng thuốc trừ nấm, trừ sâu quá liều lượng bằng cách tuần nào cũng phun xịt thuốc lên cây để phòng ngừa nấm và sâu bệnh.

Việc làm này vừa tốn phí công sức và tiền bạc vừa không mang lại lợi ích gì cho cây, còn làm cho các giống sâu rầy lờn thuốc nữa.

– Do lớp đất mặt chậu bị "đóng váng":

Do tưới nước cho cây liên tục nhiều ngày, nhiều tháng nên lớp đất mặt của chậu mai bị dẽ xuống thành một "khối" cứng khiến bộ rễ mai thiếu dưỡng khí để sống, dẫn đến việc cây mất sức mà sinh bệnh cháy lá. Vì vậy, mỗi tháng một đôi lần, ta dùng cái bay nhỏ xới lớp đất mỏng trên mặt chậu kiểng để được tơi xốp thông thoáng giúp rễ cây bên dưới có điều kiện tốt để phát triển mạnh, từ đó tìm được nhiều nguồn thức ăn bổ dưỡng trong đất để nuôi cây.

– Do đáy chậu bị bít lỗ thoát nước lâu ngày:

Đất trồng mai cần đủ độ ẩm thường xuyên nhưng không được úng ngập. Nếu vườn trồng mai mà bị ngập nước chỉ một hai ngày là cây sẽ bị thúi rễ, dẫn đến vàng lá và chết cây.

Mai trồng trong chậu kiểng nếu các lỗ thoát nước ở đáy chậu bị những tạp chất lẫn lộn trong đất bít kín khiến nước tưới hay nước mưa không thể thoát ra hết được cũng dễ làm cho bộ rễ của cây mai đó bị thúi, dẫn đến hiện tượng vàng lá, cháy lá, cây suy yếu dần và chết. Vì vậy, hằng ngày sau khi tưới nước vào chậu mai, hoặc sau những cơn mưa lớn, ta nên theo dõi xem hệ thống thoát nước dưới đáy chậu có tốt không. Nếu lỗ thoát nước bị tắt nghẽn phải khai thông ngay.

Mỗi chậu trồng mai phải trổ từ hai đến ba lỗ thoát nước mới đủ, và phải kê chậu lên cao khỏi mặt đất khoảng 10cm để nước bên trong thoát ra được dễ dàng

– Bị nấm tác hại:

Cũng do bị ngập úng nên các bào tử nấm, bào tử vi khuẩn và tuyến trùng có sẵn trong đất mới có cơ hội tốt để phát triển mạnh, rồi tấn công vào bộ rễ, từ đó cây mất sức dẫn đến bộ lá bị khô cháy.

– Thiếu nước tưới:

Trồng mai lâu ngày không tưới, nhất là trong mùa hạn hán thì cây làm sao tươi tắn được? Đất trồng quá

khô cằn nên rễ không tìm được đủ chất dinh dưỡng trong đất để nuôi cây.

Tuy mai là cây có khả năng chịu hạn giỏi, nhưng nếu thiếu nước lâu ngày, cây sẽ hết nhựa dẫn đến tán lá héo úa và rụng dần.

– Phòng trừ nấm:

Nấm hồng (Corticium salmonicolor) thường xuất hiện ở những cây mai có tán lá rập rạp, hoặc đất trồng quá ẩm ướt.

Nấm hồng thường bám vào thân cây, cành cây, nơi có vỏ bị nứt nẻ. Lúc mới xuất hiện, ta thấy những đốm vàng màu hồng nhỏ, sau đó lan rộng dần thành những đám màu hồng, khiến cây hay cành mai bị khô nhựa mà chết.

Phòng trừ bằng cách phun xịt thuốc diệt nấm Rovral 50 WP với nồng độ 0,2%. Thấy nấm hồng xuất hiện ở nơi nào trên thân cây thì diệt bằng cách dùng bàn chải nhỏ (bàn chải đánh răng) chà xát cho nấm bong tróc ra, sau đó bôi thuối Bordeaux lên. Cứ bôi thuốc vài lần như vậy sẽ diệt được.

Với những cành bị nấm làm cho khô nhựa, nên cắt bỏ rồi đem ra khỏi khu vực trồng đốt thành tro.

– Trừ bọ trĩ, nhện đỏ:

Bọ trĩ còn gọi là rầy lửa, thân mình rất nhỏ thường bám vào các lá non ở đọt mai.

Ban ngày bọ trĩ tụ tập từng nhóm thu mình núp ở dưới mặt lá cho nên ta khó phát hiện chúng. Ban đêm, bọ trĩ mới xuất hiện ra ăn lá non, chồi non cây mai.

Còn nhện đỏ (Panonychus) cũng có thân mình rất nhỏ màu đỏ, nếu không quan sát kỹ ta khó phát hiện ra chúng. Chúng tụ tập dưới mặt lá mai non ở đầu đọt cành để hút nhựa lá mà sống khiến lá đọt bị héo quắt lại. Nhện đỏ còn giăng tơ quấn các lá non khiến đọt cành bị thui chột không phát triển được.

Trị bọ trĩ và nhện đỏ bằng cách kiểm tra thường xuyên mặt dưới các lá non đến tận ngọn cành. Chỉ cần phát hiện có sự hiện diện của chúng, dù ít cũng nên phun xịt ngay một trong các thuốc sau đây:

- Lananate.

- Regent.

- Confidor...

– Trừ sâu đục thân:

Cây mai tuy sống được cả trăm năm, nhưng lại dễ chết khô vì một loại sâu nhỏ bằng cây chân nhang và dài chừng 1cm, đó là sâu đục thân.

Cách sống của con sâu này là đục một lỗ nhỏ trên lớp vỏ cành hay thân cây, rồi từ đó khoét sâu vào lõi gỗ và ăn luồn vào đấy khiến cành hay thân bị sâu đục chẳng bao lâu bị chết khô.

Lỗ sâu đục thường quá nhỏ nên ít ai để ý đến, nhưng nếu thấy chung quanh miệng lỗ có một nhúm nhỏ bột gỗ mịn như mạt cưa do sâu từ trong lỗ đùn ra thì mới biết là cành hay thân cây mai đó đã bị sâu đục thân xâm nhập. Trên cành chỉ cần bị sâu đục một lỗ cũng đủ gây cho cành đó chết khô rồi!

Khi phát giác ra lỗ sâu đục thân nếu cành nào đã héo rũ thì chỉ còn cách cưa bỏ và đốt đi. Cây mai nào bị sâu đục thân liệu "cứu" không được cũng đốn bỏ đừng tiếc. Nhưng nếu cành hay cây bệnh còn tươi thì nên tìm cách diệt ngay con sâu trong lỗ đó.

Cách mà nhiều người thường làm là dùng mũi dao nhọn khoét lỗ sâu đục rộng ra, sau đó dùng móc kẽm luồn sâu vào đường sâu đục bắt sâu ra giết.

Một cách khác là bơm vào lỗ sâu đục với thuốc Politrin 0,2 %, sau đó dùng đất sét bít kín miệng lỗ lại để sâu ngộ độc thuốc mà chết.

– *Sâu nái:*

Sâu nái to bằng đầu đũa, lúc nhỏ mình màu xanh lá, lớn lên trở thành màu nâu. Trên mình sâu nái có nhiều lông tua tủa như sâu róm, lỡ đụng vào sẽ gây dị ứng ở da, ngứa ngáy rất lâu.

Ban ngày sâu ẩn mình ở dưới phiến lá, chỉ ban đêm mới bò lên đọt cành ăn lá non làm trụi đọt.

Nếu thấy chúng xuất hiện năm ba con thì lảy chiếc lá có sâu bám bỏ đi. Ngược lại, nếu chúng xuất

hiện với số lượng nhiều thì phải dùng thuốc trừ sâu như Regent, Dimecron phun xịt dưới mặt lá cả cây mới trừ hết được chúng.

Tóm lại, sâu rầy phá hại cây mai không nhiều, nhưng tác hại của chúng không nhỏ. Nếu phòng ngừa bằng cách phun thuốc rầy theo định kỳ hàng tháng hoặc vài tháng một lần thì nạn sâu rầy phá hoại vườn mai không đáng lo nữa.

BÓN PHÂN CHO MAI

Bất cứ cây gì cũng vậy, khi trồng mà muốn cây tươi tốt thì phải chăm sóc tốt, trong đó có việc vun phân tưới nước cẩn thận.

Nước thì phải tưới hàng ngày, hay cách nhật cũng được, nhưng phân thì phải bón theo định kỳ: đúng chất và đúng liều lượng mới tốt. Bón phân cho cây mà dư thừa, đã không lợi ích gì cho cây mà còn là sự uổng phí. Bón phân không đúng chất mà cây đang cần để phát triển thì ngoài việc phí phạm, có khi còn hại cho cây. Đó là những điều chúng ta đều biết.

Trồng mai không cần đến số lượng phân bón nhiều như trồng các giống cây ăn trái cũng như các cây công nghiệp khác, do cây mai tự nó có khả năng sống mạnh được trong điều kiện tự nhiên. Mặt khác, trồng

mai không nhằm vào việc khai thác trái như các giống như: xoài , chôm chôm, sầu riêng, cam, quýt... mong đạt được năng suất cao trong mùa chính, mùa phụ. Cũng không như trồng cây công nghiệp cao su để được thu hoạch mủ hàng ngày. Đó là những giống cây cho nhiều lợi lộc, mà thiếu phân thì năng suất sẽ sút giảm. Trồng mai thì khác, đơn thuần ngoài việc làm cây kiểng, thì chỉ có "thu hoạch" mùa hoa trong dịp Tết mà thôi. Vì vậy việc bón thúc cho cây mai mỗi năm một đôi lần cũng được, số lượng phân bón cũng không cần nhiều.

Cây mai chịu nhất phân chuồng hoai và phân rác mục, gọi là phân hữu cơ.

Phân chuồng gồm có phân trâu bò, phân heo, ngựa, phân gà vịt chất đống ủ hoai trong ba tháng mới đem bón cho cây. Còn phân rác mục gồm có rơm rạ, xác mía, cỏ khô, đất vụn, tro bếp,... cũng chất đống lại trong nhiều tháng (có tưới nước hàng ngày) để mọi thứ mục nát ra thành mùn đen.

Ngoài phân hữu cơ vừa kể trên, loại phân vô cơ NPK cũng thích hợp với cây mai. Dùng NPK pha loãng vào nước với liều lượng mà ngoài bao phân đã chỉ dẫn hoặc cứ một muỗng canh pha chung với 10 lít nước đem tưới vào gốc mai để kích thích sự tăng trưởng của cây, kích thích cây ra hoa và thúc hoa nở đúng thời hạn. Nên ngâm phân NPK vào nước 24 giờ mới đem dùng.

Với mai kiểng, nên dùng phân bánh dầu ngâm tưới vào gốc vài tháng một lần để giúp cây sinh trưởng tốt.

1. BÓN PHÂN CHO MAI TRỒNG NGOÀI VƯỜN

Nhiều người trồng mai ra vườn trong hố trồng không cần bón phân, cứ mặc cho cây tìm chất dinh dưỡng có sẵn trong đất để sống. Và trong năm, vào đầu mùa mưa, hoặc cuối mùa mưa họ mới bón thúc cho cây một lần với lượng phân vừa phải để thúc cây ra hoa.

Đúng ra, nên bón lót vào mỗi hố trồng một vài ký phân hữu cơ để giúp cây có sức mà tăng trưởng mạnh. Sau đó, mỗi năm nên bón thúc cho cây hai đợt: đợt đầu vào mùa mưa và đợt sau vào tháng trước kỳ mai ra hoa.

2. BÓN PHÂN CHO MAI KIẾNG TRỒNG TRONG CHẬU:

Cây mai có bộ rễ khá nặng nề mà chậu kiểng để trồng mai lại thường có dung tích hẹp nên lượng đất đổ vô chậu để trồng mai không được bao nhiêu. Vì vậy, việc cần phải tính đến là nên trộn nhiều phân vào đất thì mai trồng trong chậu kiểng mới sinh trưởng tốt được.

Thường nhà vườn dùng hỗn hợp:

➲ 80% đất thịt tơi nhuyễn và 20% phân hữu cơ.

➲ 70% đất thịt tơi nhuyễn và 30% phân hữu cơ trộn với tro trấu.

Lượng phân và đất này nên trộn trước vài ba ngày, sau đó mới cho vào chậu trồng.

Thế nhưng, số lượng phân quá ít đó không đủ chất dinh dưỡng cung cấp cho cây được lâu, vì vậy tốt nhất mỗi năm ta nên bón thúc cho cây hai đợt vào đầu mùa mưa và đầu mùa nắng với hỗn hợp phân trộn đất như trên, nhất là khi thấy cây có dấu hiệu sinh trưởng chậm.

Cách bón là dùng chiếc bay nhỏ hay một cái dao cùn cũng được, xới nhẹ lớp đất mặt trên chậu rồi gạt hết ra ngoài. Việc làm này cần phải khéo léo và nhẹ tay, tránh phạm vào các rễ con càng nhiều càng tốt. Sau đó, cho đất mới vào khỏa lấp trên mặt chậu.

Ngoài ra, cứ vài ba tháng một lần, ta tưới phân bánh dầu vào gốc giúp cây có thêm chất dinh dưỡng để sống tốt.

Mọi người trồng mai trong chậu chắc cũng thấy chuyện này: nếu vài ba tháng không xới tơi lớp đất mặt trên của chậu, thì đất kết cứng lại đến nỗi tưới nước cũng lâu rút xuống đáy chậu, như vậy đất trồng sẽ không thoáng khí, có hại cho cây. Nếu thời gian vài ba năm không thay đổi đất mới cho cây thì đất trong chậu sẽ kết vón lại thành khối bám chặt cứng vào từng cái rễ nhỏ, cây trồng làm sao tốt được.

Để tránh tình trạng này, cứ vài năm một lần, vào đầu mùa mưa, ta nên moi lớp đất bám sát bên trong thành chậu rồi đem cây ra ngoài, gỡ bỏ hết những phần đất nào có thể gỡ được. Còn đất cũ trong chậu đổ ra ngoài, thay vào đó lớp đất mới theo cách pha trộn như

trên.Trồng theo cách này thì dù trồng trong chậu liên tiếp vài mươi năm cây mai đó vẫn tươi tốt.

Cách thay đất cũ trong chậu bằng đất mới này ta có thể áp dụng chung cho các chậu mai kiểng cổ, mai ghép (nôm na gọi là mai lùn) và cả mai bonsai.

Riêng loại mai bonsai vốn được trồng trong những chậu vừa nhỏ vừa nông, chứa không được bao nhiêu đất, nên tốt nhất là mỗi năm nên vô phân theo cách thay hết đất mới một lần.

Xin lưu ý là sau khi thay đất mới xong, ta tưới nước sơ qua rồi đem chậu vào chỗ mát đôi ba ngày, nếu không phải tìm cách che chắn cho cây tránh được ánh nắng chiếu thẳng trong vài ngày đầu, giúp bộ rễ đủ thời gian hồi sức...

CÁCH Ủ HOAI PHÂN CHUỒNG

Phân chuồng còn gọi là phân hữu cơ do chứa nhiều chất hữu cơ nên duy trì bền bĩ khả năng sản xuất của đất, lại làm cho đất tơi xốp, rút và giữ nước tốt. Phân hữu cơ được bón lót vào đất vườn, đất ruộng để trồng tất cả các loại hoa kiểng, các giống cây trái hoa màu, tuy thâm nhập vào đất không nhanh bằng phân vô cơ nhưng lại có ích lợi ở chỗ gây ảnh hưởng bồi dưỡng kéo dài nên cây trồng lúc nào cũng được tươi tốt.

Gọi là phân chuồng vì đây là phân được gom lại từ các chuồng trại nuôi gia súc, gia cầm như trâu, bò, heo, gà, vịt... Phân cần được ủ cho hoai mục một thời gian chừng ba bốn tháng đem ra trồng cây mới tốt.

Cách ủ phân chuồng không khó, nhưng để đem lại kết quả tốt ta thực hiện theo những điều kiện sau đây:

a. Chọn địa điểm ủ phân:

Địa điểm ủ phân chuồng phải cách xa nhà ở mới hợp vệ sinh vì thường xuyên hôi hám và dơ bẩn. Đây là nơi tập trung số lượng lớn phân từ các hố phân gần chuồng trại gia súc, gia cầm. Vùng đất này phải cao ráo dù mưa to cũng không bị ngập nước mới tốt.

b. Trại ủ phân:

Phân tập trung lại chất đống, không ủ ngoài trời mà ủ trong trại. Nói là trại, nhưng đây có thể là nhà nhỏ được dựng sơ sài, bên trên có mái lợp ngói, lợp tôn hay tranh lá miễn sao khỏi dột là được. Nhờ có mái che mưa nắng nên phân ủ mau hoai và giữ được đầy đủ chất màu mỡ do không bị nước mưa cuối đi nơi khác.

Nơi ủ phân nếu tính là kiên cố để sử dụng lâu dài thì vách xây theo kiểu chuồng heo hay hồ chứa nước nhưng chỉ xây ba mặt tường mà thôi, và tường vách chỉ cần cao 50cm là vừa. Còn nếu làm sơ sài thì thay vì xây tường gạch, chỉ dùng ván tạp tấn kỹ ba mặt cũng được.

Quan trọng nhất là phải làm nền cho bền chắc. Nếu là nền đất thì phải dầm nền cho kỹ để ngăn ngừa nước phân ngấm xuống đất uổng phí. Vì nước rỉ ra từ phân chuồng là chất bổ dưỡng giúp cây trồng tăng

trưởng mạnh không thua kém gì phân urê. Tốt nhất nên tráng nền xi măng hoặc lót gạch tàu.

Nền phải có độ nghiêng đổ dốc về một phía, để nước phân không thể tồn đọng lại mà chảy dồn hết xuống hố chứa nước phân được đào cạnh đó. Hố chứa nước phân có thể chỉ là cái lu lớn được chôn xuống đất, hoặc là cái hố được xây tô bằng gạch với xi măng. Hằng ngày, nước phân trong nền ủ phân sẽ chảy hết xuống hố và được giữ lại đầy đủ chứ không thấm vào đất hoặc thất thoát ra bên ngoài.

Trước hết phân tập trung lại chất thành đống cao trên nền trại. Để đống phân khỏi đổ ngã, khi chất đống phải làm cho dẽ chặt xuống rồi tém dẹp bốn bên cho gọn ghẽ thành đống hình vuông hay chữ nhật, cao khoảng 2m trở lại là vừa. Có thể tận dụng mớ rơm rạ dư thừa hay cỏ khô trộn lẫn vào phân: cứ chất một lớp phân dày thì đến một lớp rơm rạ mỏng. Chờ đến ngày phân hoai thì rơm rạ, cỏ khô cũng mục nát dùng làm phân bón rất tốt.

c. Đảo phân:

Đống phân cứ để nguyên như vậy suốt ba tháng. Hằng ngày, ta dùng gáo có cái cán dài múc nước phân trong hố chứa, tưới đều lên khắp bề mặt đống phân, giúp phân ủ đủ độ ẩm để chóng hoai mục.

Phân chất đống chừng ba tháng thì bắt đầu đảo lên. Cách đảo là dùng xẻng xúc lớp phân bên trên cho xuống dưới, cứ thế là đảo đều cho hết đống phân. Sau

đó cứ nửa tháng lại đảo chừng vài ba lần là phân đã hoai đem ra vườn bón cho cây được.

Trong thời gian chờ đảo đi đảo lại, hằng ngày ta vẫn tiếp tục múc nước phân từ hố lên để tưới đống phân như trước.

Phân đã hoai nếu chưa dùng đến, cứ chất đống lại ủ tiếp thêm năm bảy tháng sau càng tốt. Miễn là bên trên phải có phên che hoặc phủ kín bằng bạt để ngăn giữ chất đạm trong phân không thể bốc hơi bay đi.

Trồng mai cũng cần bón lót nhiều phân chuồng vào đất, vì vậy, việc ủ phân chuồng để dùng cho vườn mai lớn là điều cần thiết nên làm.

TẠO DÁNG THẾ ĐẸP CHO CÂY MAI

Cây mai trồng ngoài vườn với kiểu dáng trời sinh tự nhiên, hiếm tìm được cây nào có dáng thế thích hợp để trồng làm kiểng cả. Trừ trường hợp một số ít cây mai hoang dã, do phải sống lâu năm trong môi trường quá khắc nghiệt nhiều mặt nên mới tự có được những dáng thế đẹp tự nhiên hợp với kiểu mẫu của cây kiểng mà thôi.

Nói cách khác, một cây mai muốn trở thành cây kiểng có giá trị về mặt thẩm mỹ thì cần phải có bàn tay khéo léo của nghệ nhân hoa kiểng giàu kinh nghiệm bỏ công ra uốn tỉa, tháp ghép mới nên hình nên dáng được.

Để tạo dáng thế cho cây mai được dễ dàng và hợp với tự nhiên, trước hết ta phải nghiên cứu kỹ kiểu dáng của từng cây, từ đó mới tạo được thế phù hợp cho cây ấy.

Thường thì những cây mai tơ mới vài năm tuổi, thân cành còn mềm mại dẻo dai dễ uốn sửa hơn là những cây mai già. Hơn nữa việc tạo hình sửa dáng cho cây mai thường tốn kém nhiều thời gian: sớm lắm là nửa năm, còn lâu thì phải, vài ba năm. Cây mai vài năm tuổi bắt đầu tháp ghép, uốn tỉa, chờ vài năm sau "chơi" được là vừa...

Tạo dáng thế cho một cây không nhất thiết phải làm "đẹp" toàn diện cho cây mai ấy, có trường hợp chỉ cần uốn sửa một đoạn thân, một số cành, có khi là bộ rễ hoặc chỉ tạo sẹo mà thôi. Phần nào thấy thuận tiện, dễ dàng thì thực hiện trước, hoặc kết hợp nhiều công việc trong một thời điểm, nếu thấy tiện lợi.

Trong nghệ thuật tạo dáng thế cho mai kiểng, các phần sau đây thường được chú ý tới:

1. SỬA BỘ RỄ:

Chỉ cây mai nhiều năm tuổi ta mới tính đến việc tạo cho nó có bộ rễ bò ngoằn ngoèo trên mặt đất chậu để hợp với hình ảnh cây đã sống lâu năm, đúng với "kiểu mẫu" tự nhiên của cây mai già sống ngoài hoang dã.

Sửa bộ rễ không khó lắm, chỉ mất nhiều thời gian chờ đợi mới có được sự ưng ý. Thời gian chờ đợi đó phải từ ba bốn năm trở lên.

Việc làm trước hết là nhẹ tay xới lớp đất mỏng trên mặt chậu (tránh làm đứt rễ) để tìm ba bốn cái rễ con to khỏe nhất tỏa về các hướng khác nhau, rồi moi chúng lên cho "sống" hẳn trên mặt đất. Điều cần là thao tác phải nhẹ tay, phải cẩn thận để các rễ được chọn đó không bị gãy, giập. Nên uốn chúng "bò" theo các hướng khác nhau để tạo cảm giác cho người xem về sự vững chãi của cây do có bộ rễ cứng cáp bên dưới.

Lúc đầu nên nuôi dưỡng bốn năm rễ, nhưng cuối cùng chỉ cần giữ lại chừng ba cái rễ có hình thù nổi bật nhất và nằm vào đúng vị trí thích hợp nhất là vừa, vì rằng có nhiều rễ mọc nổi quá có thể làm rối mắt người xem.

2. SỬA PHẦN GỐC CÂY:

Cây nào phần gốc cũng nở nang hơn phần thân. Cây càng già gốc càng lớn. Có nhiều cây phần gốc không lớn hơn phần thân, gặp trường hợp này... có sao đành chịu vậy, vì tạo gốc ra so với thân không phải là chuyện dễ dàng.

Nếu dáng cây đẹp sẵn, không nở bỏ đi thì chỉ còn cách sử dụng đến kỹ xảo tạo sẹo, tạo hốc lõm, tạo những đoạn vỏ bị toác xước... Nói chung là tạo thương tật cho cây, và đó cũng là cách lão hóa cây. Nếu những

thương tật này đã đẹp và có vẻ hợp lý thì sự khiếm khuyết về gốc nhỏ có thể châm chế được.

Với cây mai có gốc lớn sẵn, việc tạo sẹo hay những u nần tương đối dễ dàng hơn.

3. SỬA PHẦN THÂN CÂY:

Thân cây bao giờ cũng nhỏ hơn đoạn gốc. Thân cây mai tơ có thể thẳng ở phần dưới và hơi uốn lượn ở phần gần ngọn.

Nhưng, với cây mai già thì thân phải hơi cong, hợp với dáng đứng của các cụ già với chiếc lưng gù.

Uốn thân cây nếu có sẵn những dụng cụ chuyên dụng thì việc làm vừa nhanh vừa dễ. Nếu không thì phải áp dụng theo nhiều cách như neo, treo, hoặc dùng cây cứng để chống chỏi mới uốn nắn theo chiều mà mình mong muốn được.

Chiều cong của cây có thể ngã về hướng phải hay trái, tránh để chỏi hướng chính diện vì như vậy là không đúng kỹ thuật tạo dáng cây kiểng.

4. SỬA CÀNH TẠO TÁN:

Cây mai đẹp một phần nhờ vào tán lá của nó. Muốn cây có tán lá đẹp thì trước hết phải lo uốn tỉa cành nhánh sao cho sự phân bố của các cành vừa linh động, vừa thanh tú và tạo được sự thông thoáng cần thiết.

Trên cây phải có đủ cành già, cành non. Nói theo cách chơi mai của người xưa thì điều đó tượng trưng cho hình ảnh của đạo cha con, đạo tớ thầy, hoặc đạo phu thê...

Thực tế cho thấy, trên cây mai già mà có sự hiện diện của các cành non, cũng biểu tỏ được sinh lực tiềm ẩn trong cây còn khá dồi dào. Già mà còn khỏe là điều xưa nay ai ai cũng mong muốn .

Một cây mai đẹp, cành nằm cận gốc không nên nằm sát mặt đất chậu, mà cũng không cao quá hơn mặt đất chậu trên 20cm, vì như vậy sẽ tạo sự "trống chân" trông xấu, chẳng khác gì người mặc quần dài mà trơ ống chân ra ngoài vậy.

Cành dưới cùng phải là cành to nhất và dài nhất. Các cành sắp xếp trên đó cứ ngắn dần... nhờ đó cây mới có bộ tán đẹp theo dạng cây thông. Khi uốn sửa cành tránh làm gãy giập, với những cành nằm sai vị trí nên áp dụng cách uốn "tế thân", tức khéo léo uốn cành đó vòng qua thân cây để chuyển về hướng khác (nếu không muốn sử dụng đến phương pháp ghép cành).

Cây mai đẹp lá phải xanh tươi gần như có độ bóng mượt. Muốn được như vậy, ngoài việc tưới nước, bón phân đầy đủ còn phải lo phun xịt thuốc trừ các loại sâu rầy phá hại cây mai theo định kỳ đã định sẵn.

5. KỸ THUẬT LÃO HÓA MAI KIỂNG:

Thực tế cho thấy cây mai già bao giờ cũng đẹp hơn cây mai tơ, vì ở cây mai già có nhiều đặc điểm thu

hút được sự chú ý của mọi người, và cũng dễ dàng gây được nguồn xúc cảm dạt dào ở người chiêm ngưỡng.

Vậy, những đặc điểm đó là gì?

Đó là những thương tật xuất hiện nhiều nơi trên nhiều bộ phận của cây từ gốc đến thân, cành... như vỏ sù xì, như những u nần, hốc lõm, chứng tích của sự đào thải tàn khốc của thời gian.

Vì thế người trồng mai nào cũng muốn "biến" cây mai mình trồng trở thành cây kiểng già lão nhờ vận dụng đến kỹ thuật lão hóa cây trồng. Dù biết rằng sẽ phải bỏ nhiều công sức và tốn nhiều thời gian chờ đợi ngày các thương tích trên cây thành sẹo.

5. CÁCH TẠO HANG HỐC:

Sau khi tìm được vị trí thích hợp trên cây mai, ta dùng mũi dao nhọn khoét sâu vào lớp vỏ tạo nên một lỗ hỏm sâu. Việc làm này đã gây gián đoạn sự lưu thông của nhựa nguyên khiến nhựa ứ đọng và đùn cao lên chung quanh lỗ hỏm, tạo nên hang hốc trông hết sức... tự nhiên.

6. CÁCH TẠO NÉT GIÀ CỖI:

Sự già cỗi của cây mai biểu hiện qua lớp vỏ sần sùi, nứt nẻ như làn da nhăn nheo của người cao tuổi, qua những mảng vỏ bị toác ra lồi cả lõi gỗ bên trong... Những chi tiết này, ở cây mai tơ không bao giờ có.

Muốn tạo vỏ sần sùi, nghệ nhân thường dùng bàn chải sắt chà xát mạnh tay trên bề mặt vỏ, hoặc dùng lưỡi cưa sắt cũ đã mòn răng cạo nhẹ thành lằn sọc theo thân

cây...Chỉ chờ một thời gian sau đó, những đường hằn này sẽ biến thành sẹo, trông giống như những đường nứt nẻ chằng chịt trên lớp vỏ cây mai già.

CHO MAI RA HOA ĐÚNG VÀO DỊP TẾT

Theo phong tục cổ truyền của ta, ngày Tết là ngày thiêng liêng nhất. Đây là dịp để mọi người trong gia đình đoàn tụ bên nhau rồi dâng hương để cúng bái Tổ tiên.

Đây cũng là dịp để bà con, họ hàng, bạn bè thân sơ thăm viếng nhau. Vì vậy, dù giàu hay nghèo, dù sang hay hèn, nhà nào cũng phải quét tước, dọn dẹp mọi thứ cho ngăn nắp để khỏi bị bà con bè bạn cười chê.

Ba ngày Tết Nguyên đán, phòng khách nhà nào dù không trang hoàng lộng lẫy cũng phải chưng dọn bàn ghế tươm tất, rồi những chậu hoa, những tranh ảnh... Ở Nam bộ, hầu hết mọi nhà đều chưng hoa mai, vì hoa mai

là biểu hiện của ngày Tết, là hy vọng của một năm mới bắt đầu. Vì vậy, trong ba ngày này, ai cũng muốn trong nhà mình có một cành mai nở đẹp, hay một chậu mai vàng rực với những đóa hoa to mới thỏa lòng mãn nguyện.

Đầu năm đón Xuân vui Tết với tấm lòng rộng mở, với niềm hy vọng tràn đầy, mà trong phòng khách có những chùm hoa mai nở rộ còn gì vui sướng hơn. Hơn nữa, sắc vàng của hoa mai còn là biểu hiện của sự may mắn, của thịnh vượng và hạnh phúc... Chủ nhân mừng, khách đến chúc Xuân cũng cảm thấy vui lây...

Ngược lại, ngày Tết mà mua phải cây mai (hay cành mai) trên cành hoa chưa bung vỏ lụa, còn những nụ non, hoặc đã nở rộ trước đó đôi ngày thì quả là buồn chán, thất vọng vô cùng.

Với những cây mai gây thất vọng như vậy đâu ai tiếp tục chưng bày trong phòng khách suốt ba ngày Tết! Nó được di dời ra một chỗ khuất nào đó ở ngoài vườn hoặc chái hè...

Trình bày như vậy để mọi người thấy rõ chọn một cây mai có hoa nở đúng vào dịp Tết (từ giờ giao thừa trở đi, hay trễ lắm là sáng ngày mồng một) là việc người chơi mai Tết rất quan tâm. Chúng ta đừng ngạc nhiên khi thấy nhiều người từ rằm tháng chạp trở đi, ngày nào cũng lặn lội đi chọn cho mình một cây mai Tết...

Thực tế có nhiều người không may, mua phải cây mai nở hoa không đúng vào dịp Tết, lại nghĩ rằng mình đã bị lừa, nên không tiếc lời oán trách người bán.

Thật ra phía chủ vườn (hay người bán) họ không hề có ý gian dối hay lừa lọc khách hàng của mình. Vì rằng ít ai vì chút lợi nhỏ riêng tư mà nỡ gây ra nỗi thất vọng lớn cho người, nhất là vào dịp thiêng liêng Tết nhất.

Có chăng là trường hợp vào những ngày cận Tết, chợ búa sắp dẹp, những cây mai có hoa xấu bị chê (vì không nở đúng ngày) chủ vườn bán tháo bán đổ với giá hạ để rảnh tay ra về. Ai ham rẻ mua phải những cay mai có hoa không đạt là tất nhiên, cuối cùng phải gặp cảnh hẩm hiu. Nếu đúng như vậy thì đó là tại mình, vì "của rẻ là của ôi" vốn là chuyện ai ai cũng biết.

Hằng năm, chủ vườn mai nào cũng có lệ trẩy hết lá mai trong vườn vào ngày rằm tháng chạp. Đúng ra, tùy vào thời tiết của từng năm ra sao, mà người ta trẩy lá vào ngày rằm, hoặc trước hay sau đó một đôi ngày, để mai trổ hoa đúng vào dịp Tết. Đó là kinh nghiệm của nhà vườn và cũng là lương tâm của người bán mai.

Thế nhưng, những ngày cuối năm âm lịch thời tiết có thể đột nhiên thay đổi bất thường đến độ không ngờ: có thể trời đang ấm áp trở nên lạnh giá, hoặc đang nắng ráo lại có mưa bão, hay ngược lại. Sự thay đổi thời tiết đột ngột vào những ngày cuối năm đó, chính là nguyên nhân để hoa mai nở không đúng ngày như ta hằng mong muốn.

Vậy gặp trường hợp trớ trêu này ta nên trách ai? Trách người bán thì vô lý, trách Trời cũng không được, vì "nắng mưa là chuyện của Trời" ta làm sao can dự vào được! Vậy thì ta chỉ trách ta! Ta tự trách mình vì cái tội chơi mai mà không biết cách *hãm* hay *thúc* ra sao cho mai nở đúng ngày!

Xin được phép nói cách khác: việc canh cho hoa mai nở đúng vào dịp Tết ta không thể trông cậy vào sự tính toán của chủ vườn (hay của người bán), cũng không nên vội tin vào tài "dự đoán thời tiết" của mình (trừ trường hợp quả thật mình có tài đó), mà nên tin vào tài biết *hãm* hay *thúc* của chính mình.

Điều này có nghĩa là những ngày cận Tết ta nên theo dõi sự nở hoa của cây mai ra sao để kịp thời xử lý việc ra hoa đúng ngày của nó.

Việc này xét ra không quá khó, chúng tôi sẽ "mách" các bạn sau. Bây giờ, ta tìm hiểu một vấn đề cần biết trước, đó là:

1. TÌM HIỂU QUY TRÌNH HOA MAI NỞ RA SAO?

Từ ngày cây mai bị tuốt hết lá (thông thường là ngày rằm tháng chạp) trên các cành mai cũng đã chớm xuất hiện những nụ hoa nhỏ bằng nửa hột gạo, hoặc bằng hột gạo. Những nụ hoa này thường nảy ra từ nách lá.

Mỗi nụ hoa như vậy lớn dần lên thành một cái hoa to (gọi là hoa cái) có lớp vỏ lụa bao bọc kín bên ngoài.

Hoa cái đó không phải chỉ là một cánh hoa đơn độc. Đến ngày vỏ lụa bung ra thì trong đó lộ ra một chùm hoa nhỏ, với số lượng nụ nhiều ít không nhất định. Mỗi nụ nhỏ đó là một hoa mai sau này.

Tính từ ngày vỏ lụa của hoa cái bung ra, các nụ hoa xuất hiện rồi lớn rất nhanh, độ 7 ngày sau thì nở. Trong một chùm, nụ nào phát triển nhanh thì nở sớm, nụ nào phát triển chậm sẽ nở sau đó đôi ba ngày.

Tùy theo giống mai mà ngày tàn của hoa có khác nhau. Có giống hoa chỉ nở được một hai ngày đã vội tàn. Có giống hoa khoe sắc được ba ngày hoặc lâu hơn.

Thông thường hoa mai chỉ nở được ba ngày rồi tàn.

Ngày đầu những cánh hoa nở bung ra, chùm nhụy vàng ở giữa cũng xòe ra khoe sắc.

Qua ngày thứ hai, đầu các cánh hoa không còn ngay thẳng nữa mà cong lên, chùm nhụy cũng chụm lại.

Và qua hôm sau các cánh hoa tự rời ra rơi lả tả xuống đất khi gặp cơn gió nhẹ hoặc bị va chạm.

Như vậy, nếu thời tiết trong những ngày cuối năm ấm áp, mà vỏ lụa của hoa bung ra đúng ngày 23 tháng chạp, thì có hy vọng đúng đêm giao thừa hoa mai bắt đầu nở lác đác để chào đón Chúa Xuân. Những cây mai đó sáng mồng một năm mới đã... vàng rực!

Đó là quy trình nở của hoa mai.

2. NGÀY TRẨY LÁ MAI.

Mỗi năm, cây mai nào cũng rụng hết là già một lần vào tháng cuối năm âm lịch, sau đó trổ nhiều hoa, rồi thay lá mới.

Muốn hoa mai nở đúng vào dịp Tết, ta phải tự tay trẩy trụi hết lá mai trên cây, sau khi có sự tính toán kỹ là nên trẩy lá vào ngày nào.

a. Tính toán về thời tiết:

Từ mồng mười tháng chạp ta nên "chiêm nghiệm" việc sau đây:

- Nếu biết trước nửa tháng cuối năm nắng tốt, khí trời ấm áp thì chắc chắn hoa mai sẽ nở sớm. Ta sẽ trẩy lá trễ.

- Nếu biết trước nửa tháng cuối năm có mưa to hoặc trời trở lạnh thì năm đó mai sẽ nở hoa trễ. Ta sẽ trẩy lá sớm.

b. Quan sát nụ hoa trên cây:

Cần quan sát nụ hoa đã xuất hiện trên cây trước khi trẩy lá ra sao, để định ngày trẩy lá cho đúng:

- Nếu thấy nụ hoa còn nhỏ, với mai 5 cánh phải trẩy lá vào ngày 13 tháng chạp.

- Nếu thấy nụ hoa hơi lớn, với mai vàng 5 cánh, phải trẩy lá vào ngày rằm hoặc sang ngày 16 tháng chạp.

➯ Còn thấy nụ hoa đã lớn, độ ba bốn ngày nữa sẽ bung vỏ lụa nên lùi ngày trẩy lá đến 18, 19 hoặc 20 tháng chạp.

Tóm lại, từ ngày mồng mười tháng chạp ta nên quan sát nụ hoa từng cây mai lớn nhỏ ra sao, rồi chiêm nghiệm thời tiết để tính toán ngày nào là ngày trẩy lá.

Việc tính toán sao cho đúng ngày đưa ông Táo về trời là 23 tháng chạp hoa cái bung vỏ lụa là thành công.

Nói cách khác, việc trẩy lá mai không nhất thiết phải là ngày rằm tháng chạp như dân gian thường nói, vì còn tùy thuộc ở điều kiện thời tiết trong những ngày cuối năm ra sao và sự trưởng thành của nụ hoa cái trên cây ra sao rồi mới đi đến quyết định nên trẩy là trước hay sau rằm tháng chạp và là ngày nào.

Với loại mai nhiều cánh, sau khi tính toán kỹ theo cách trên, ta nên trẩy lá trước thời hạn hoa năm cánh khoảng một tuần. Nghĩa là cũng cùng chung một điều kiện, hoa mai nhiều cánh phải trẩy lá vào ngày 8 tháng chạp mới vừa, vì loại hoa này phát triển chậm hơn.

Xin lưu ý là sau ngày trẩy lá mai, ta đừng nên chủ quan để "mọi việc cứ phú cho trời" mà được, vẫn phải theo dõi sự biến động của thời tiết bên ngoài ra sao: chẳng hạn nếu đã đến ngày 26, 27 tháng chạp mà vỏ lụa mới chịu bung thì ta phải thúc cho mai mau nở bằng cách phải tưới phân NPK lên gốc cây, theo tỷ lệ 10 lít nước hòa với một muỗng canh NPK để kích thích cho hoa mau lớn. Chỉ cần tưới phân này một lần thôi. Cũng có cách

mỗi ngày phải tưới nước vài ba lần, tưới từ ngọn trở xuống. Nhiều người áp dụng cách xịt thuốc rầy...Ngược lại, trời đang nắng hạn mà đổ mưa rào thì hoa mai sẽ nở sớm, thì hạn chế số lần tưới nước trong ngày, chỉ tưới vào một cữ trưa với lượng nước vừa phải. Đồng thời, gặp nắng trở lại, ta nên đem mai ra phơi nắng để hãm chúng không nở sớm.

Tóm lại, việc trẩy lá mai vào ngày nào là tùy vào từng cây, chứ không phải hễ đến ngày đó, tháng đó là tất cả các cây mai trong vườn đều trẩy tuốt luốt cả. Cây nào cần trẩy lá trước thì trẩy sớm, cây nào xét ra chưa đúng ngày thì trẩy trễ đi một chút.

CHƯNG MAI NGÀY TẾT

Chưng mai ngày Tết là một tục lệ đã có từ lâu đời của người mình. Đúng ra tục lệ này chỉ có ở miền Nam, vì miền Nam hoa mai nở đúng vào dịp Tết. Cũng như miền Bắc, Tết đã có hoa đào.

Hoa mai có thể nở được quanh năm, vì hễ làm cho mai rụng lá thì nụ hoa sẽ xuất hiện. Thế nhưng người đời có thói quen kỳ lạ, họ chỉ quý hoa mai nở trong ngày Tết mà thôi và gần như dửng dưng khi thấy hoa mai nở trong ngày thường. Đó là điều khó hiểu và từ trước đến nay chưa ai giải thích được chuyện này.

Có thể đa số mọi người đã xem hoa mai là biểu tượng của ngày Tết Nguyên đán, cho nên chỉ có hoa mai

nở trong dịp Tết cổ truyền mới mang được ý nghĩa sâu đậm mà thôi.

Chỉ biết một điều, màu vàng của hoa mai từ lâu đã được xem là màu hy vọng, tượng trưng của sự giàu sang phú quý, hợp với niềm hân hoan chờ đón Tết đang rạo rực trong lòng người. Vì vậy, ngày Tết mà trong nhà có một vài cây mai hoa nở rộ thì niềm hân hoan trong lòng lại càng được dịp dâng cao gấp bội.

Do hoa mai tượng trưng cho sự may mắn suốt cả năm, mà ngày Tết lại là dịp để bà con họ hàng, bạn bè thân quen đến chúc Tết đông đảo, nên chưng cây mai đẹp trong phòng khách sao cho nổi bật là điều mà người nào cũng nghĩ đến.

Đây không hẳn chỉ là việc "xấu che tốt khoe" mà còn có ý nghĩa chia xẻ niềm vui chung với bao nhiêu người khác. Ai thấy cây mai đẹp trong ba ngày Tết lại không ưng ý, lại không vui, nhiều người lại coi đó là duyên mai đối với mình.

Với mai cành thì phải chọn những cành thật đẹp, thật tươi, hoa thật nhiều để chưng lên bàn thờ cúng tổ tiên. Có nhà chưng mai vào lộc bình chung với các loại hoa khác như vạn thọ, mồng gà, cúc... Chưng theo cách này thì cành mai phải vượt lên cao mới đúng cách, vì như vậy mới phô diễn được những chùm hoa vàng rực rỡ. Có nhà chỉ chưng cúng mỗi một thứ hoa mai đơn độc mà thôi, bên cạnh bộ lư đồng bóng lộn, cành mai với

những chùm hoa vàng rực càng nhìn càng thấy nổi bật hẳn lên.

Với mai trồng trong chậu thì chưng ở sân, ngay cửa phòng khách hoặc trong phòng khách. Cây mai được chọn chưng ở phòng khách trong ba ngày Tết chắc chắn là cây mai đẹp nhất, ưng ý nhất. Cây mai đẹp phải được trồng trong chậu đẹp. Có nhà dùng giấy đỏ bọc kín chậu mai lại, vì ngày Tết mà dùng màu đỏ là màu "hên". Cái may mắn của mai vàng cộng chung với cái "hên" của chậu đỏ nữa thì thật là quá hợp.

Phòng khách ngày Tết dù sang cả đến đâu mà thiếu bóng cây mai đẹp cũng trở nên vô vị. Đó là điều ai cũng nhận thấy. Mai chưng Tết không để cành nhánh tủa ra tứ phía mà được kết tròn lại như một búp hoa to. Làm như vậy trông vừa gọn lại vừa đẹp. Khen cho ai đã nghĩ ra được cách thức này. Khi mai bắt đầu nở hoa lai rai thì trên "búp hoa to" này những cánh hoa vàng chen lẫn với nhiều nụ xanh. Tất cả những sắc màu đó đều là sắc màu của hy vọng. Và đến ngày tất cả hoa mai trên cây cùng nở rộ thì trông "búp hoa to" kia chẳng khác nào một khối vàng. Đầu năm nhà có cây mai tuyệt đẹp như vậy thật không còn gì sung sướng, hạnh phúc và hãnh diện với bạn bè khách khứa.

Ngày Tết, trong phòng khách, nhiều nhà còn chưng cây mai ghép. Đây là cây mai thấp, gọn, trên đó ghép hoa nhiều màu, phô trương được nét lạ, khách đến chúc Xuân ai nhìn cũng thích.

Mai ghép còn gọi là mai lùn, nguyên đó là cây mai cao bình thường, nhưng chỉ dùng có đoạn gốc, phần thân trên cưa bỏ. Trên phần gốc đó được nghệ nhân ghép những cành mới làm thân, những cành mới này vốn là chồi, mắt của những cây mai khác có những đặc điểm lạ như hoa vàng nhiều cánh, nhiều tầng, hoa mai trắng, hoa mai đỏ, xanh và những màu lai tạo khác.

Một cây mai nở ra được nhiều màu hoa như vậy quả là vừa đẹp vừa lạ nên ai ai cũng thích xem. Chủ nhân khéo chọn được cây mai lạ đầu năm nhận được nhiều lời tán tụng thì ai cũng vui mừng.

Cây mai ghép thường được đặt trên chiếc ghế nhỏ, hay trên một cái đôn, kê gần bộ sa lông. Thật hợp để mọi người vừa trò chuyện bên chung trà vừa được ngắm hoa.

Mấy năm gần đây, nhiều người lại có ý thích chưng mai bonsai trong phòng khách trông cũng lạ và đẹp. Do cây mai bonsai giống như cây kiểng cổ thu gọn lại nhiều lần. Các phần gốc, rễ, thân cành đều được uốn tỉa công phu và khéo léo khiến ai nhìn cũng phải tấm tắc ngợi khen.

Cây mai bonsai nhỏ hơn một cái khai trà, nên chưng vào đâu cũng tiện, miễn là nơi đó không khuất tầm nhìn của mọi người.

Châu mai chưng Tết dù đặt vào vị trí nào trong nhà cũng phải tránh hai điều:

☝ Thứ nhất là gần quạt máy.

✌ Thứ hai là không cản trở lối qua lại của mọi người trong nhà.

Quạt máy chẳng khác gì gió to, chỉ làm cho cánh hoa mau rụng, nụ hoa mau héo. Còn cản trở lối đi thì cây mai sẽ không tránh được sự va chạm, nhất là trong nhà có đông trẻ con. Hoa mai đang khoe sắc, chỉ cần bị va chạm nhẹ vào chậu, vào cây sẽ như những cánh bướm vàng rụng rơi lả tả xuống đất, không còn đẹp nữa.

Vì vậy, ba ngày Tết đặt chậu mai ở đâu thì nên chọn nơi cố định. Sự xê dịch từ chỗ nọ sang chỗ kia là chuyện bất đắc dĩ mới làm. Ngay cả khi buổi tối mang chậu mai ra phơi sương, cũng nên nhẹ tay mới tốt.

MỤC LỤC

NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN
62 Bà Triệu – Hà Nội – ĐT (84.04) 8229413
FAX: (04) 9436024. E mail: nxbthanhnien@vnn.vn
Chi nhánh: 270 Nguyễn Đình Chiểu – Quận 3 – TP HCM
ĐT: (08) 2907317 Fax:08 9305243. E.mail: chinhanhxbtn@yahoo.com.vn

KỸ THUẬT TRỒNG VÀ CHĂM SÓC CÂY MAI

Hà Thiện Thuyên

Chịu trách nhiệm xuất bản
MAI THỜI CHÍNH

Biên tập : NGUYỄN GIANG
Trình bày : KHẢI HÙNG
Bìa : VĂN MINH

In 1000 bản, khổ 13cm x 19cm. Tại XN in Thành Công
Số ĐKKHXB: 266/2006/CXB/133–22/TN
In xong và nộp lưu chiểu tháng 01 năm 2007.

HÀ THIỆN THUYÊN

KỸ THUẬT TRỒNG, CHĂM SÓC CÂY MAI

Giá: 18.000đ

